Vasanta

EDITORIAL BOARD

★ ★ ★

THE VASANTA

SUMMER 1967

MAGAZINE OF THE

Women's Welfare Trust School,

SRINAGAR.

IN THIS ISSUE

WHERE WOMEN ARE ADORED THERE GODS DWELL

VASANTA

Vol. 7 | SUMMER 1967 | No. 1

EDITORIAL

THE Editorial of the last issue (Summer 1966) of this magazine, entitled "The Trust In Doldrums", has had no favourable response from the Government so far in that the Building Grant for Vasanta Girls High School, Kral Khud amounting to about Rs 50,000/- and a special grant of Rs. 30,000/- promised by the then Prime Minister of the State in 1962, to cover part of the expenditure involved in expanding the housing accommodation of Kashyapa Girls High School, Karan Nagar have yet to receive Government sanction. These cases, it may be noted, have been hanging fire in the Education Deptt. for a number of years for one reason or the other, and there is no knowing yet how much more time these will take to finalise. In the meantime, a sum of Rs. 5500/- odd withheld from the Grant-in-aid due to Kashyapa Girls High School for the year 1965-66 for a flimsy reason

has not been released yet inspite of the clarification sent to the Education Deptt. long ago. The red tapism followed by the Government Deptts. in dealing with such cases has caused a great set-back to the activities of the Trust and handicapped the Management to ameliorate the financial condition of the staff of the Trust Schools, which is the immediate need of the hour in the present hard times. We approach the Government for expeditious disposal of these cases without any further waste of time.

2. The Staff of the Trust Schools are doing their best in imparting instruction to the students as is evident from the results of the Matriculation Examination held in 1966. For instance, out of 103 students sent up, from Vasanta High School, 80 students passed the Examination giving a pass percentage of 79.8% or say 80%. Of these, two have passed in Ist Division and 39 in 2nd Division. From Kashyapa High School 64 students were sent up out of whom 42 students were declared successful giving a pass percentage of 65.31%. Of these 8 candidates passed in 1st Division and 19 in 2nd Division. One student Usha Koul got 627 marks and secured 13th position in the Examination. This goes to the credit of the teachers concerned.

3. So far as physical activities are concerned, a student of Kashyapa High School named Reena Raina secured first position in the 'Discus throw' and third position in the 'Short-put' in the Jammu and Kashmir Atheltics. In the Independence Day' celebration and 'Women's Day'

organised in the Srinagar Stadium this year. The students of the Trust Schools played well their part as is clear from the letter of appreciation received from the joint Directress of the Education Deptt.

4. Another important feature of the year was that a portrait of the late Pandit Zinda Koul usually known as "Masterji" a great poet, scholar and philosopher of Kashmir, was unveiled in the Hall of the Great in Vasanta High School on 5th August 1967 which happened to be his 83rd birthday.

5. Srinagar city and some of the Districts of the valley witnessed ugly incidents during the last two months due to which the schools and colleges remained closed for a number of days. This has naturally affected the studies of students and especially of those who are taking University and Higher Secondary Board Examinations this year. Our sympathies go out to all those who have sufferred in these unfortunate disturbances.

6. Most of the readers of this Magazine will have observed that despite the mum observed by the Government in coming forward with their financial assistance, as promised by the Prime Minister of the State in 1962 to cover part of the expenditure involved in the reconstruction of Kashyapa High School at Karan Nagar (referred to above) the Management has ventured to start extension of the existing accommodation from funds obtained either as loan from the Theosophical Society, Srinagar or received as donation from the students of the Trust Schools and the general public.

The structure now put up side by side with the existing rickety building consists of bare walls and roofing only and cannot be used for school purposes yet. Its completion will require several thousand rupees which we expect from sympathisers and well-wishers of the Trust. As regards the other two wings of the project of the new building, their construction will be taken up as soon as assistance promised by the Goverment is forthcoming. Let us hope this will not take long to mature as in the case of the building grant for Vasanta High School.

Mother—An Evergushing Fountain of Love

Urmila Tikoo, *9th B, Vasanta*

THERE is nothing as precious as the mother in the world. She is an evergushing fountain of love. She showers love at all times at the cost of her own comforts. She never cares for herself and renounces all the pleasures and comforts for the sake of her infant. But it is really a matter of pity that nobody knows that our mother underwent scores of hardships to make our life a bed of roses. Nobody is aware of the untold sufferings experienced by the mother at the time of giving us a human garb. From the very beginning till the end of life the mother is the only person who never neglects her child and always attends to his needs and requirements. Whenever a child shows the slightest indication of ill health, she is overwhelmed with love and serves her child forgetting her very existence. The picture of her child remains always on the screen of her heart. Really mother is a wonderful thing. She leaves no stone unturned in bringing up her child.

When the same child whom the mother loved like anything steps into his young age and weds a belle of 20th century, what happens then—the young man gets arrested into the charm and love of his new bride. Then he does not know who is mother. What relation she has got with him. The wife is all in all for him.

She becomes the queen of the house. Where goes the mother? Poor she-who gave the birth to the child and brought him up in the stormy weather of her life—is thrown down to the position of a menial servant.

What a shame on the part of a youth. A crying shame! He forgets the services of the mother which she bestowed on him. He dances to the tunes of his wife. He never listens to his mother. There is exception to everything. Sometimes there are good sons also yet the majority of youngmen today do not know what is the place of mother. The mother who is a worshipable soul and ever fresh like the morning sun is ever prepared to sacrifice herself for the pleasure and well-being of her child. She will never complain against her child. Really she commands a respectable place in the world. Nobody can take the place of her. She has got her own value. She is an exquisite ideal of love and selflessness.

Her nobility is sublime. ~~We should bow before her.~~ The youngmen of today must also realize their duties towards her. She should be given due respect. It is true that mother is an evergushing fountain of love. "Do you seek heaven! If so, it is at the feet of your mother!" Thus goes an ancient saying.

School Magazines and Their Uses

Muni Nehru, *9th A, Vasanta*

IN India it is not every school that has its own magazine. But in England every public school has a magazine of its own. The management of these magazines is entrusted to a committee which consists of teachers and boys. These magazines are generally run by the boys and teachers guide them only every now and then.

School magazines serve many useful purposes. In the first place they give an apportunity to students to think for themselves. They teach them the art of thinking and of self expression. Thus they afford a very valuable training to boys. Many great authors discover their possibilities as writers by contributing articles in their school magazines.

School magazines also keep the old students of the school in touch with the activities of their school. All of us want to know as much about our school as we can after we have left it. A school magazine serves this purpose. It describes the various activities of the school. Thus it bridges the gulf between the past and the present.

School magazines like the news papers help in forming healthy public opinion in schools. They tell students what ideals they should cherish. What views they should hold on certain matters and what they should aim at in life

They also provide healthy and varied reading matter for students. Short stories, sketches, essays, poems all are given in these magazines. All these the students read and digest.

School magazines also keep students in touch with the world outside the school walls. They are not necessarily confined to the discussion of school topics but sometimes they discuss bigger issues of life also They tell boys what is going on in the world outside. In short, school magazines serve many useful purposes.

LIFE

Usha Koul, *8th*, *Vasanta*

1. Life is a struggle, meet it.
2. Life is an adventure, dare it.
3. Life is a sorrow, overcome it.
4. Life is a tragedy, face it.
5. Life is a mystery, unfold it.
6. Life is a bliss, taste it.
7. Life is an apportunity, utilise it.
8. Life is a love, enjoy it.
9. Life is a dream, realise it.
10. Life is a beauty, worship it.
11. Life is a promise, fulfil it.
12. Life is a game, play it.
13. Life is a duty, perform it.
14. Life is a challenge, face it.

NEWSPAPER READING

Urmila Tikoo, *9th B, V santa*

THE newspaper is a comparatively modern invention. Today every country is flooded with newspapers. The spread of eduction has created a very large reading public in every civilized land. Now-a-days when all are more or less educated, every educated person finds his newspaper a daily necessity. A man who never reads a newspaper can hardly keep himself in touch with the affairs of the world. We read newspapers not only for our own satisfaction but also for taking an intelligent part in discussions or conversations in an educated society. And thanks to modern inventions, that we can read in our morning paper all the notable events which occurred in even a distant land the day before.

As its name implies, the first object of a newspaper is to give us news. That is what we look for first in our morning paper. In the paper we find the latest news of political and social movements. But a newspaper is more than a news-sheet. It "is a bcok, pulpit, platform, forum-all in one." It may be described as "Peoples university." In the paper we find all types of news. People who are interested in sports, find the results of various matches and races.

Some have a taste for police events and read the accounts of crimes, the capture of criminals and law-court trials. In these days, too, we turn eagerly to the news about foreign powers and the present inter-

national situation, and debate on the urgent question of peace and war. Film fans read the news about their favourite film stars, and pictures to be produced. People with different tastes look for different kinds of news in their news papers.

But a good newspaper gives us much more than mere news. Reading news is one thing, but reading a paper's comments on the news and its opinion and political and social questions, is another. Here we must be careful. We must not accept all it says as a gospel, but sift it for ourselves. Newspapers should guide one's mind but must never dictate one's judgement. These days a great majority of leaders are uncritical. Only a few think and form their own opinions. There is a great mistake. We must learn to cirticzie.

"What becomes of a man when the body dies?" Yama answers the question—"This Wise one never dies, is never born, and it arises from nothing, nothing arises from it, Unborn, Eternal, Everlasting; this Ancient One can never be destroyed with the destruction of the body. If the killer thinks he can kill, or if the killed thinks he is slain, they both do not know the truth, for the Self neither kills nor is killed". This is Soul.

BHAGAVAD GITA

The Place of Women in Free India

Taij Kumari Bhan, *9th B*

BHARAT has been the torch bearer of culture and civilisation to light the way of the world. The world is amazed at the continuity and vitality of Indian culture. The civilisation of Egypt, Greece and Rome rose in turn and then floundered into dust; but the culture of India shines like the sun.

In ancient ages the woman's future was bright, she could choose her husband by "Soyamvar". In "Yagia" and other religious functions her presence was most essential. She was not kept illiterate.

For centuries India remained a slave under the British and other barbarous invaders, under them women were slaves of slaves i. e. they were the slaves of men.

Women being the weaker sex has suffered under the tyranny of man made laws. In India centuries of slavery and illiteracy have made her position very unenviable.

Due to the bad social customs, the birth of a daughter is generally regarded as a decree for five or ten thousand rupees against the parents.

Orthodoxy regards women as second-rate men. They think that a woman's sole profession is that of a cook and nurse and the higher professions like education, medicine, engineering and administration can be followed

only by men. They do not like earning women, they raise a cry that the place of a woman is in her home.

But in Free India all this has changed. Women is made free and treated of terms equality with man.

We had a woman Governor, Sarojini Naidu. Mrs Vijay Lakshmi Pandit was Indias High Commissioner in London. She has been the President of U. N. Assembly. Raj Kumari Amrit Kaur was the health minister in Central Government. The third, Prime Minister of Free India is Indira Gandhi, who has won the election against men.

Gone are the days when women were no better than household cooks and nurses for the children. Women too are changing in Free India. Today they want to have a personality of their own. They are becoming ministers ambassadors, M. L. A's, M. P's, administrators, professors, doctors, pilots and all that.

The constitution of Free India does not recognise distinction based on Religion, race or sex. Thus a woman can also become a Deputy Commissioner or hold other important posts.

In free India even the army would no longer remain the monopoly of man. In the offices, half the posts are held by women.

Women are fair; they have personality, they are sweet, soft and peace loving.

If the Government of the whole, world be handed over to women the wars and bloodshed would become

things of the past

India is free if women, are free. Let not man born of woman deny her due. Gods and angels take her side.

TIGHT IS RIGHT

Girja Bangroo, *8th, Vasanta*

EVERY girl and boy of this age likes tight dresses. Is it right ? Yes, so for smartness and activeness are concerned it is a fit dress. By walking, jumping and running a boy or a girl looks very active and alert. One has to see whether the clothes are clean and pressed properly. One cannot deny the fact that dirty and shabby tight clothes look most unsuitable and unworthy. For all school boys and girls tight clothes are rather fit dresses. People say that one is not at ease in tight clothes and it hinders in every walk of life, but I don't think so. If tailors and the customers are mutually benefited by such clothes, everything is quite normal. It is only the age which matters in dresses. No doubt elders must have loose dresses but young ones must be always active to face anything in the world. We must adopt what is supported by the masses. So my opinion about the tight dresses is that these are quite right.

"A time for every purpose"

Veerjan Sadoo *9th Class*

Take time for work,
    It is the price of success.

Take time to think,
    It is the source of power.

Take time to play,
    It is the secret of youth.

Take time to read
    It is the foundation of wisdom.

Take time to be friendly,
    It is the road to happiness.

Take time to love and be loved,
    It is the privilege of the gods.

Take time to look around,
    It is too short a day to be selfish.

Take time to laugh
    It is the music of the song.

N. SRI RAM

International President of the Theosophical Society

—By D. N. Dhar

THE present President of the Theosophical Society is the fifth President of the society. He is the first born of Indian parents to hold this high office. He was born at Tanjore on 15th December 1889. His father Pandit Nilkanth Shastri was a man of great learning and a well-known scholar of sanskrit in Madras. He gave his son a vast amount of knowledge in sanskrit literature. When Shri SRI RAM joined the theosophical society, he came in touch with the dynamic personality of Dr. Annie Besant who, as is well-known to most of us, revolutionised the whole political, social, religious and educational atmosphere of India. He was her private secretary and assisted her in editing her political newspaper : The New India and the Common weal. He joined the editorial staff of the Leader of Allahabad which was the most influential paper in those days. He worked actively for the political upliftment of the country along with Dr. Besant in the Home Rule League and subsequently as Chairman of the New India League which succeeded the Home Rule League.

In the past, in the Theosophical Society, emphasis was laid on Religion and Science. Now Shri Sri Ram is laying greater emphasis on the philosophical aspect of the ancient wisdom, and he is trying to help men and women of the present day civilisation to remove the obstacles that prevent them from having a clear vision of life.

Shri Sri Ram is a lucid speaker and an extremely clear thinker. It is a pleasure to listen to his talks, for his presentation of Theosophy is both fresh and brilliant. Through his works, articles and talks he has offered a unique contribution to modern theosophical thought. He firmly believes in work for the sake of work, as a service to humanity and as an offering to God. Brother C. Jinarajadasa in his inaugural address delivered in Adyar on 17th Feb., 1946 on his election as President of the Theosophical Society said: "Brother Sri Ram is one of the jewels of the society. So far as I know, he is the wisest man among us all, not so much in detailed wisdom but in the balanced judgement which he gives on all matters. It is many years now that I have been associated with him and I do not know how my work could have been done but for the fact that he has been such a loyal and helpful colleague".

(Taken from the Diamond Jubilee souvenir of the Asoka Sankara Theosophical Lodge, Kozikobe-2, South-India).

EDUCATION OF WOMEN

Ashok Kumari Koul, *Vasanta*

BY birth all are creatures, and by education they become cultured. In the present modern Scientific world, education of girl is as important and necessary as that of boys. The scope of education is more wide today than it was in the past. An educated man is a single useful individual, but an educated woman makes the whole family educated and useful. The home is the first agency where the child receives his informal as well as his formal education and it is the women who make the home hell or heaven by dint of their ability, culture and capability, Love and Guidance. An educated woman, may she be a mother, sister or wife, is a blessing for the family, mohala and whole country. Great men have generally been found born of great mothers. The language, a child learns first is that of his mother and that is why it is called "Mother tongue". It is the mother who cultivates good or bad manners in her child. At birth there is no difference between the new born of a savage and of a civilized mother, but what man has learnt during the course of thousands of centuries from savage to present day civilized life, the child of today learns in a score of years. The mother is the chief agent in guiding, organizing the systematic activities and social behaviour of the child. The child has a natural instinct for self education. This sort of education comes to him by imitation of his

parents and elders and self experience.

It is well said in Kashmiri "Koker Techan Ti Poot Hechan," meaning hen scratches the ground to find the worm and chicken learn the same.

The aim of education should be to give proper education to the little actor, boy or girl and to direct his experiences into a useful channel. Education should modify the behavior of the child by creating and cultivating a fresh mind with healthy ideas and strict discipline free from superstitions.

An indifferent behaviour or attitude of the parents can create an emotional ill on the receptive mind of the child which would set in motion a latent wave of reactions resulting sometimes in guvenible delinquency. The aims of education should be formed in consonance, with the existing social, political, economical, national and international problems. And in keeping in with growing demands of civilization one should not let the personality of the child be split up so that he is a crippled grown up without an any individuality.

In fact, the aim of education should be to create personalities useful to society. They should not sacrifice self discipline and most values. Morever, education should contribute towards economic social and scientific advancement and the erdication of evil, ignorance and poverty. Its aim should be constructive. In a child it should arouse will, reason and social awareness so as to enable him to adjust himself to new and changing trend and

result in his hormonious development. " Education, says Herbart " consists in the conquests of lower impulses by the higher intelligence. Man is not born moral, he has animal instincts". Education infact checks the immoral tendencies of an individual and helps in his self exaultation. It should curtail the progress and growth of anti-social persons, like Robbers and Loafers.

The aim of education is to achieve futher progress and not to retard the progress. It should be a rediscovery and recognition of mental emotional and mechanical abilities. which result in socially useful activities. In bringing up a child his aptitude and behaviour is to be checked, guaged, determined and directed. In India education should be brought in line with present requirements and opportunity should be afforded to all to receive the education in order to bring forth the best from each individual.

The essentials of education should be a richer and fuller allround development. It should be an assessment and evaluation of an individuals mind and thought, and should not degenerate into a system of mass-production which cannot contribute to the cultivation of a dynamic and adaptable mind, that otherwise would help to face social, natural and physical environments with a resourseful enterprise. In the end it is needless to say that all rich persons should contribute to funds of associations, who are struggling their utmost to promote the female education, in this part of the country and thereby strengthen their hands to reach these noble

ideas The Women's Welfare Trust, Srinagar, is the best for the same, who are contemplating in the construction, and formation of a Jawahar Girls College in memory of Shree Jawaharlal Nehru, Late Prime Minister of India. Everybody has a natural instinct to give some thing in charity and donations in the name of their Gods and ancesters and to give this in right way is to get a double benefit. Promotion of schools, colleges and hospitals is the best way of removing evils and ignorance and diseases of suffering humanity.

"Service of suffering humanity is the service of God"

Development in Science. Synthetic Rice.

Vijay Kumari Bhan, *Vasanta*

SYNTHETIC rice, which when cooked looks and tastes almost like natural rice, has been produced in the Food Technological Laboratory at Mysore.

It is said that synthetic rice has been prepared from maize, Jawar and other millets by two methods. Among the grains tried, maize is the best adopted for the purpose and yields an attractive white product, when fractionated strech is used when gelatin is included, the product is somewhat yellow. The nutritive value of the product is improved by incorporation of calcium 5% and salt mixture 2% or only calcium as a suitable salt.

Groundnut cake can be incorporated but the resulting product is some what brown. Synthetic vitamins can also be added. The whole grain is first steeped in water containing a minute quantity of sulphur dioxide for two to three days and then ground. The fibre is then eliminated by sieving. The portion passing through the sieve is allowed to settle bulk of the superna-liquid decanted off. The residue is cooked to a pasty mass and pressed through perforated discs into strands. The strands are partially dried in air even at 45 - 50 degrees centigrades, cut mechanically into small pieces, roughly corresponding to the size of the natural rice grain and finally dried. The raw grains obtained in this way are similar in appearance to natural rice grains. They can be cooked in the same way as rice and the cooked product has an attractive colour and a pleasing taste that appeals to rice consumer.

Substenance from the sea

Some day the oceans of the world might provide civilization with vast new supplies of food, medicine, and drinking waters, Professor Warner Bergmann expressed the view that removal of salts and minerals from sea water can turn great coastal and near coastal stretches of desert into "Productive lands".

He has also predicted that a chemical study of hither - to - neglected forms of marine life will reveal interesting compounds, which may be of much medicinal importance.

The removal of salts and minerals from sea water is needed to obtain new supplies of fresh water for industrial and farm use. Such a process might not primarily utilize the salts. Prof : Bergmann points out that water shortage has been a matter of deep concern to the people, with the result that use of sea water is being explored.

Desalting has been accomplished on a small scale but not on an economically large - scale operation.

There are 300,000,000 cubic miles of water in all the oceans. If we could dry out one such cubic mile of water, we would get a mountain of salt containing 117 million tons.

Professor Bergmann listed these elements as constituents of the same cubic mile of water, 6,000,000 tons of Magnesia, 4,000,000 tons of Potash, 3,000,000 tons Bromine, 2,200 tons of Iodine, 2,00,000 tons of Borax, 900 tons of Iron, 450 tons of Copper, 70 tons of Uranium, 15 tons of Silver and "a nice chunk of gold." By multiplying these figures by 300 millions, you have the mineral wealth of all the oceans So long as land resources hold out, it would not be profitable to extract these from the oceans.

Butter from Ground Nuts :-

This industry has given a great chance to the fraudulent merchants to adulterate the genuine article with all sorts of inferior stuff including refined petroleum products e. g. the odourless white oil, Ground-nuts

contain 35 - 40% oil. The nuts are roasted to loosen the skin, care being taken not to heat thease two much to burn the oil contained in them. They are rubbed a bit and their skin is separated by winnowing. The mass is reduced to a paste by motor and then packed in parchment in the form of cakes. The product smells and tastes like ordinary butter.

Artifical Sago :-

It is an nutritive as the genuine. It is made by mixing damp potato stretch with a little dextrine solution The mass being rubbed through a sieve with 3 to 5 mm. mesh, rounding the particles in a rotating drum about 15 ft. long, dusting with fine powdered, sieving and drying at 100°c in a chamber until a glaze is formed, when it is dried at a lower temperature.

MANNERS

Veerjan Sadhu, ***Vasanta.***

"MANNERS make a man" is a very true saying. By manners we mean proper and respectful behaviour towards all. An ill mannered man is not liked by any one.

Good manners are a key to success in life. Proper dress, neat and tidy, not costly and showy, counts for much. An ill-dressed and shabbily dressed man at once

by his appearance creates a bad impression about himself. If he is so careless about his dress, how can he be depended upon to discharge his duties? We should be respectful to our elders and teachers, kind and affectionate to our inferious and subordinates. sweet words cost nothing but buy everything. Good manners endear us to others. A soft answer turneth away wrath, and a kind word ultered in time would save us from many troubles. Manners are essential for all high and low.

A good mannered student should cultirate good habits, Habit is second nature, therefore, good habits should be formed in youth, which may stand us in good stead in the struggle of life. The best way to get rid of bad habits and bad manners is not to indulge in them, when the time for their gratification comes.

A man is known by the company he keeps, just as a tree is known by the friut it bears. Our associates have great influence on our character. Therefore we must choose our companions with very great care. We must shun bad company as poison. Men more learned and experienced will guide us. Young men should always prefer the company of men wiser and better than themselves. If we have something good and noble to look up to we shall imitate it, and if we have a low and vulgar example before us, we shall follow it, and become like it. Cleanliness means neatness and purity. Our bodies should be clean and free from dirt, our dress should be neat and our mind should be pure, 'Cleanliness is next to Godliness", says the proverb. A man who is uncl an

Politeness ought to be distinguished from flattery. We should be polite to all, but we should not sacrifice our principles merely because it will please our officers and friends.

Young men should cultivate good manners by associating with good people. The following good manners may be carefully noted :-

1 Dress neatly. Your coat should be properly buttoned, nails cut and you should look neat and tidy.

2. Stand up before your superiors respectfully.

3. Do not talk loudly, do not interrupt when another is talking, do not contradict or argue vehemently on all occasions, do not be impatient,

4. Do not do a thing slowly and carelessly, even in writing letters, be neat and clean.

Need Of Compulsory Military Training.

Sushma Dhar, ***Kashapa.***

COMPULSORY military training means that every able bodied citizen is forced by law to undergo Military Training for a specified period It has many advantages It makes the young people of the country strong and sturdy. They come out every morning in the open to receive training. They inhale fresh air and

the training gives them a lot of physical exercise. They learn how to handle the most difficult and complicated weapons of war. The handling of the modern weapons of war needs a lot of training before hand

Military Training makes the Country strong A weak country is always a prey to foreign attack or invasion. It is a sin to remain weak in modern times.

Military training is necessary in a country like India which has suffered greatly on account of foreign invasions. The difference of our vast country is a great problem. Our neighbours are not always neighbourly. We should introduce compulsory military training in our educational institutions as well as in every town and village in our country.

It is the duty of every citizen to defend his country. He can do so through compulsory military training. He will feel the joy of serving his country. The ideal of military training is very high and noble one, indeed. It is the sacred duty of every member of the community to fight foreign invasions and tyranny. Even the Gita teaches us to fight evil.

Some people think that compulsory military training makes the people quarrelsome and war-minded. This is a real risk. Some communities have abused military power in this way. But India is a peace-loving country. Hence there is no such risk of compulsory military training in our country

Compulsory military training is quite a practical course, N C. C. in our schools and colleges is only a part of this scheme. We should make military training compulsory in our schools and colleges. It should be made a regular part of other forms of physical training such as drill and exercise. Every student should be made to learn the discipline of camp and field life. Instructions should be given in the science and art of defence, using all types of weapons. Military discipline should be strictly enforced. All students must be made to learn obedience, punctuality, cleanliness smartness and endurance. In this way, we shall be able to build large reserves of soldiers to be used in time of national emergency. We must learn by the examples of Germany, Prussia and Japan where there is compulsory military training.

In the past we had in every village a band of able-bodied persons who looked after the defence of the village. We are soon going to have Panchayat Raj in every village. We shall be able to organise defence unit in each village and town.

Let there be no mistake about our intentions. India does not want war. Our foreign policy is a clear proof of it. Our late Prime Minister Nehru has given to the world the magic formula of peace called the 'Panch Shila' But we have enemies all round us. We must be strong to meet any threat to our freedom. If the enemy knows our strength and power, he will hesitate to attack us. To be prepared for war is the

best way for keeping peace in the world. We won freedom by peaceful means. We have to guard and maintain it at all costs. There are many dangers to our freedom. Recently there have been many incidents of firing, murder and plunder (loot) on our borders which are not well guarded. These must be eye-openers to us. We must introduce compulsory military training in our country This is the only way to preserve our hard won freedom.

INDIAN ARMY

Sarla Kumari Koul. *Kashapa.*

THE Indian Army proved its mettle in Europe for the first time during world war I. It saved France and helped the allies to bring Germany to her knees.

It was known about the Indian soldiers that they had not learnt to surrender. Their motto was to win or die. The ancient traditions of the fighting classes in India were such.

Indian forces won laurels even in the world war II. but the British forces themselves had followed the policy of withdrawls. The allies believed that a successful retreat meant ultimate victory for Great Britian.

It was only during the world war II, that the Indians were given high offices in the army. Even

General Cariappa was only a Brigadier. There were very few Indian Brigadiers and no one held a high rank.

With the dawn of freedom the whole picture changed. The British officers and men had to quit India. The Indian officers had to take their place. It was a hazardous task to give rapid promotions to the Indian officers, but they, when promoted, proved themselves equal to the task. They discharged their duties with great responsibilities and gave proof of true love for their country.

Sardar Patel had infused the spirit in these brave men.

He said, "The deeds of gallantry you performed in the two great world wars, adorn the pages of the world History. You proved first class fighters, inferior to none in the world. But then you fought for others. Now you have to fight for your own country-your beloved India".

You should prepare yourself for the responsibility which you will continue to increase. We have won the freedom. It is for you to guard it, You have to make all round effort to maintain and consolidate it. Let the discharge of your duties be your privilege. You will enhance the reputation of the country and the country will be proud of you."

The inspiration from the Sardar was timely, for soon after came the Kashmir compaign.

It was so unexpected and so sudden. On the 25th October, 1947, when our freedom was only a few months

old, the raiders from Pakistan attacked the beautiful valley and overran it. They were within reach of the aerodrome of Srinagar and if the Indian forces would not have reached there in time, Kashmir would have been lost.

The call came in the middle of the night and the first Indian squadron was in Srinagar at the break of day. It was a miracle. But the more miraculuos was the victory which was won against heavy odds.

The difficulties of transport, the bitter cold of the valley, were barriers hard to cross.

But the Indian soldiers proved that they were equal to any task assigned to them.

The police action in Hyderabad was another achievement of free India's army. Within a few days the proud Nizam was brought to his knees.

When the Nationalisation of the Indian army began, there were 8,000 British officers in the Indian army and within a short time, the number was reduced to 200 only.

The Indian Air Force also did not have an enviable position.

There were only seven fighters and one transport squadron.

But additions were soon made. Our airforce was responsible for the success of the campaign in Kashmir.

Indian army has won great laurels in Korea and Indio-china where it worked for peace.

We cannot even forget these days when the Indian Army, both infantry and the airforce fought at the cost of their lives for the safety of their country when Pakistan attacked India in 1965. Really, they proved good fighters.

Gandhiji And The Uplift Of Harijans.

Rita Bhat *Vasanta.*

THE Sudras who formed the fourth class of the caste system of the Aryans were looked down upon by the other three castes. They could not mix with the high caste " Hindus" They were refused all privileges and rights enjoyed by others. They could not enter temples for Dev-Darshans, get water from wells, get appointment in service or mix up with high caste Hindus. They were generally known as untouchables scheduled castes or depressed classes. Their social, political and economic conditions were miserable. Many reformers like Raja Ram Mohan Roy, Swami Daya Nand Saraswati and others tried their best to improve their lot, but the condition did not change. Gandhi ji renamed them as Harijans. Gandhi ji also realised that untouchability was a serious blot on the Hinduism. On the announcement of the Communal Award by the British Government,

Gandhi ji feared that Harijans would be detached from Hindu Community so he struggled hard to handle the relation. He threw open his Sabarmati Ashrum to the Harijans. He decided to sacrifice his life for Hindu Harijans. He visited all parts of India to arouse sympathy for the Harijans in the mind of the public Meanwhile all India Harijan Sang was formed to look after the interests of the Harijans. This Association had Gandhi ji's support.

Conditions have now changed. The Constitution of India has banned un-touchability. The Harijans are now enjoying special privileges. They are getting preference in appointment. The discrimination between the Harijans and others is illegal, They are now at liberty to use all public places. In schools, Harijans are given scholarships to encourage them. In brief, Harijans are given due share in all spheses of life.

The human soul is eternal and immortal, perfect and infinite, and death means only a change of centre from one body to another. The soul goes on evolving up and reverting back from birth to birth and death to death.

—*Swami Vevekananda*

My Name Is Veena Kumari Peshin

Virtue is its own reward.
Every dog has his day.
East or west, home is the best.
No pains, no gains.
All is well that ends well.
Knowledge is power.
Union is strength.
Might is right.
As you sow, so shall you reap.
Rod is the logic of fools.
It takes two to make a quarrel.
Practice makes perfect.
Empty vessels make much noise.
Slow and steady wins the race.
Haste makes waste.
It is never too late to mend.
Necessity is the mother of invention.

Chemical Analysis Of A Teacher

Sushma Dhar, *Kashapa.*

Periodic classification : Belongs to the head of Ist or 7th group.

Symbol Tr.

Atomic weight ... Varies from atom to atom (approximately 120 lbs - 150 lbs)

Molecular weight ... Weight of knowledge.

Occurrence ... Found freely in Schools and Colleges

Physical Properties ... 1) Length—5′. 6″

2) Solid State,

3) Book worm of the Ist order.

4) Melting point is slight disturbance in class.

5) Boiling point is noise.

6) Taste is sweet but sometimes sour and even bitter

Reactionary towards :—

1) Proxy, 2) Truancy, 3) Carelessness.

Chemical Properties :-

1) Great affinity for intelligent students.

2) Interested in good results.

4) Violent towards moral terpitude.

Chemical Structure :-

1) Young man + Education + Personality = Teacher.
2) Middle aged man + Experience + Personality = Senior Teacher

Uses .-

1) Nation builder.
2) Makes people literate

Analysis of a Backbencher

Veena Koul, *Kashapa.*

Atomic Number : 420

Atomic weight : Controversial

Chemical Formula : Backchair + Student − Attention = Back-Bencher.

Specific weight : Heavier than his class fellows.

Occurence :
1) On back chair in the class room.
2) In Cinema galleries.
3) In the front row of players in play ground.
4) In tuck shops.
5) In student clubs.

Physical Properties :
1) Looks like a hare with clothes of new cut.

2) Generally puts on goggles.
3) While sitting in the class he keeps his note book closed and his pen between his lips.
4) If not busy in work, he always disturbs his class fellows.
5) Always steals a nervous glance at his wrist watch.

Chemical Properties : 1) Reacts with nonsense, resulting in fights and quarrels.
2) Teacher's words have no reaction on him.
3) Is extremely sensitive to new films.
4) Reacts with a piece of chalk to make cartoons on the black board.

Uses :- 1) Good consumer of his parent's money.
2) Is helpful to cinema companies and tea stalls.
3) Serves as headache for the school.

SOCIAL EVILS

Kusum Lata, ***Kashyapa.***

THE subject, as is very clear by its topic, is found generally common in any class or caste and in any body man or woman, boy or girl. Such evils are generally salient in Kashmiri Hindus and they are bound and tied in these evils. One wants to make progress but how is it possible ?

Now the question is how to eradicate these evils and who is to take the initiative. How to solve the problem ? It should not be very difficult in case one is earnest about it. Every one at his own stage and in his own capacity should make a trial in the first instance without making comments on others. What ever he thinks proper for himself he should not hesitate in doing so and should consider the following points :-

A) No one should unnecessarily be affected.

B) Religious functions are to be performed but customs linked with such functions should be avoided at any cost.

C) The above suggestions when considered very deeply may, no doubt, bear fruit for a common man. The rich class of people are mainly responsible for this and the suggestions also mainly pertain to them.

The other side of social evils can be attributed to young generation (both boys and girls) particularly

for those who go for studies in schools and colleges The behaviour, the attitude, the dress etc. are mainly responsible in this connection which create flaws. Such flaws when not attended to at the proper time become very big. I think this is high time to think over it and try to eradicate evils gradually wherever possible and wherever necessary. No stone should be left unturned and it should be the duty of every one of us to uproot the evils.

I hope that people will join hands in eradicating the social evils which are the root cause of our drawbacks.

Who Serves The Country More 'A Soldier or A Farmer' ?

Vijay Koul, *Kashapa.*

WAR is the test of a nation. It shows whether a nation is alive or dead.

Pakistan attacked India. We took up the challenge. Our Jawns showed heroism and courage.

The soldier plays a vital role in a war. He fights on the front. He shows his courage and skill. A poet has beautifully said :-

"There's not to reason why.
There's but to do and die".

But food production is also very important. Food problem is a burning topic in India. There is an ac ut shortage of food. We depend on America in matter of food supply. We can win a war if we are self-sufficient in food.

Farmers are the back of a nation. India depends upon Agriculture. The farmers of this country are hard working and sincere. There should be better seeds, sufficient manure irrigation facilities. Late Prime-Minister Lal Bahadur Shastri raised the slogan :

'Jai Jawan',
'Jai Kisan'.

In fact the soldier and farmer are equally important for the progress of a nation.

Celebrities of the Trust—V.

SHRI SHIVJI RAINA

D. N. Dhar.

SHRI SHIVJI RAINA ranks fifth among the Celebrities of the Trust, whose mention deserves to be made in the columns of the Magaznie. He has been associated with the Institution since its inception in 1928. He joined it as a young lad with an innocent smile on his face and has since then barring for a couple of years, been working in it in different capacities e.g. (i) as the Inspector of Trust Schools, (ii) as Headmaster of the Primary and Middle Schools, (iii) as Manager, Women's league under the auspices of the Trust and (iv) as Special Assitant for Grant-in-aid purposes. He was the first Matriculate on the staff of the Trust Schools and underwent training in Junior Vernacular at the expense of the Trust. He was awarded a silver-gold medal in 1956 by the then Sadr-i-Riyasat, Dr. Karan Singh Ji, in recognition of the services rendered by him in the construction of the building for Vasanta Girls High School, Kral Khud, Srinagar.

There is no work in the Trust which Shri Raina does not know and which he does not like to discharge to the entire satisfaction of all concerned. How he does it remains to be left to the future to decide. He is generally dubbed by the Management as 'Dila—Mandul,' presumably due to his tardy ways of working. All the same, he is always ready to offer his helping hand both to the schools and the Management and is thus an asset almost worth his weight in gold.

तमसो मा ज्योतिर्गमय !

यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः ।

वसंत

वसन्ताँक १९६७

वीमेंस वेल्फेयर ट्रस्ट स्कूल्ज़ की

मुख पत्रिका

क्रम

●●●

●●●

मातृ भक्ति

—इन्द्रा काचरू (व० ह० स्कूल)

संसार में माता का स्थान सर्व उपरी है। उसे विद्या और ज्ञान में श्रेष्ट स्थान रखा गया है इसलिए ऐसी महान माता से प्रेम रखना या उसकी भक्ति करना सर्वश्रेष्ट है। माता पिता से भी बढकर है, इसलिए पितृ-भक्ति, मातृ-भक्ति के समीप नहीं ठहर सकती है। वेद भी अपने पहले ही स्वर में पुकारता है—"मातृ देवं भव"। माता की भक्ति अमृत को प्रवाहित करने वाली है। मनु ने अपनी मनुसमृति में स्पष्ट कहा है कि दस देवताओं के बराबर एक माता होती है। माता संसार की जन्मदायनी है सृष्टि को रचाने वाली है, इसलिए ऐसी माता से भक्ति रखना महान और अतुल है। माता प्रकृति का ही दूसरा नाम है और प्रकृति ही ईश्वर है। ऐसे ईश्वर स्वरूप माता से भक्ति रखना पुत्र के लिये एक अपार धन भण्डार है।

माता के प्रेम को संसार में दूसरा स्वंग माना है। स्वर्ग का सुख पुत्र को माता के प्यार और स्नेह में मिलता है। इसलिए माता का प्यार प्राप्त करना मानो स्वर्ग का विभूतियों को प्राप्त करना है। शास्त्र ने क्या खूब कहा है—"जननी जन्मभूमि स्वर्गादि गरीयसी"। अर्थात मां और देश स्वर्ग से भी ऊपर है। जब देश से भक्ति रखने वाले या देश पर मर मिटने वाले अमर आत्माएें कहलाती हैं तो क्या माँ से भक्ति रखने वाला और उसपर अपने प्राण निछावर करने वाला पुत्र अमर नहीं हो सकता? अवश्य हो सकता है। मातृ-भक्ति देश-भक्ति से भी सर्व प्रिय है। मां से प्रेम करने वाला ही देश का प्रम करना सीखता है, क्योंकि जननी और जन्म भूमि एक ही शब्द के दो अर्थ हैं। मां जहां जन्म देती है जन्म भूमि वहां पोषण करती है। इन बातों को देखते हुये मातृ-भक्ति पितृ-भक्ति से भी आगे बढ जाती है।

पिता का स्थान माता के बराबर नहीं हैं फिर क्योंकर उसकी भक्ति मातृ-भक्ति के समान होती है। प्रेमचन्द अपनी कहानी घरजमाई में स्पष्ट रूप से लिखते हैं "बच्चों को पिता एक विलास की वस्तु है। खेलने के लिये खिलोना इसलिए उनको खेलने के लिए एक पुरुष होना चाहिए जो चाहे उसका पिता हो या न हो परन्तु उन्हें माता अपनी होनी चाहिए।" मां ही बच्चे के लिए सब कुछ है। प्रेमचन्द के इस कथन से स्पष्ट ज्ञात होता है कि मां की भक्ति कितनी अमूल्य है। पुत्र सात जन्म लेकर भी माता के ऋण से मुक्त नहीं हो सकता। परन्तु पिता की सेवा करके ऋण मुक्त सरलता से हो सकता है। मातृ-भक्ति का एक अंश भी पितृ-भक्ति के कोष से तुलना करते वक्त भारी ही रहेगा। विश्वविजयी सिकन्दर अपने माता के प्रेम के कारण ही पोरस से पूर्वी द्वार तक के देशों को कम्पाता रहा। निपोलियन ने भी कहा है—"मेरी विजय का कारण क्या है? योषणा का आशिर्वाद! योषणा उसकी माता का नाम था। राम जी ने माता कौशल्या के कहने पर ही वनवास का दुःख उठाया और अपना नाम अमर कर दिया। मौर्य कुलदीपक कुणाल को अपनी विमाता से भी प्रम था। वह उसकी प्राण रक्षा करने मे भी पीछे न रहा। फलस्वरूप उसे आंखों की ज्योति प्रकट हुई फिर जो प्रेम सागर रूपनी माता की भक्ति सचे रूप से करेगा उन्हें कौन सा असम्भव कार्य सम्भव नहीं हो सकता। माता अन्जनी के आशिवाद से ही पवन पुत्र हनुमान सूर्य को भी नष्ट करने की शक्ति रख सकता वह था उसकी मातृ-भक्ति का परिणाम।

इसलिए मातृ-भक्ति का मूल्य नहीं दिया जा सकता। माता श्रेष्ठ है, अतः उसकी भक्ति भी श्रेष्ठ है।

अगर तुम्हारा हृदय पवित्र है तो तुम्हारा आचरण भी सुन्दर होगा; अगर तुम्हारा आचरण सुन्दर है तो तुम्हारे परिवार में शांति रहेगी, यदि तुम्हारे परिवार में शांति रहेगी तो राष्ट्र में सुव्यवस्था होगी और यदि राष्ट्र में सुव्यवस्था है तो संपूर्ण विश्व में शान्ति और सुख का साम्राज्य होगा।

हँसने का कारण

—कल्पना वातल (व० हु० स्कूल)

एक राजा था, उसका एक मंत्री था, कुछ समय के बाद मंत्री मर गया। तब राजा, रानी और मंत्रो की बीबी महल में रहने लगे। चन्द माहों के बाद रानी ने एक राजकुमारी का जन्म दिया। उस राजकुमारी का नाम कुसुम रखा गया। इसके बाद मन्त्री की बीबी ने एक लडके का जन्म दिया। जबकि राजा उस लडके को देखने के लिए आया तो वह लडका हंस पडा, सब लोग व राजा हैरान हो गये कि चार पांच दिनों का बच्चा हंसना क्या जानता है। जब यह लडका बडा हुआ तो राजा उसे राजकुमार कहने लगा।

जब लडका पढने के योग्य हुआ तो वह स्कूल भेजा गया। पहले दिन जब राजकुमार स्कूल से आया तो मां ने उसे राजा के पास जाने को कहा—जब राजकुमार ने राजा की ओर देखा तो राजकुमार हंसने लगा। राजा ने राजकुमार से हंसने का कारण पूछा, राजकुमार चुप हो गया और चला गया।

जब राजकुमार पच्चीस साल का नवयुवक बना तो राजकुमारी ने राजा से कहा, 'पिता जी, अब राजकुमार को मन्त्री बना लो।" राजा ने राजकुमार को बुलाया मगर जब राजा ने राजकुमार की ओर देखा तो राजकुमार हंसने लगा। राजा को इस पर क्रोध आया और राजकुमार को कारागृह में बन्द किया गया।

एक पडोस राजा ने इस राजा को एक पत्र भेजा जिसमें लिखा था कि अगर राजा मेरे तीन सवालों का जवाब न देगा तो मैं उसपर आक्रमण करूँगा। पहला सवाल था कि एक पिंजरे में लाख का तोता था तोते को पिंजरा खोलने के बगैर ही निकालना था। राजा बहुत परेशान हुआ कि अब क्या किया जाये। धीरे धीरे यह बात राजकुमार के कानों तक आई। वह ऐसा करने पर तैयार हो गया। राजकुमार पिंजरा लेकर जंगल में गया। वहां पिंजरे को भयानक आग में डाला, तोता पिघल गया व पिंजरा खाली वापस भेजा गया। राजा ने राजकुमार को बुलाया परन्तु हंसने पर उसे कारागृह भेज दिया। तब दूसरा सवाल आया कि दो घोडियां

हैं, एक मां है और दूसरी पुत्री है बताओ कौनसी घोडी मां है और कौन सी पुत्री। राजा फिर परेशान हुआ, परन्तु राजकुमार फिर तैयार हो गया। उसने दो बाल्टियों में दूध व खल्ली भर दिया। तब दोनों को छोड दिया, मां खल्ली खाने लगी व पुत्री दूध पीने लगती है। तब घोडियां चिट लगाकर भेजी जाती हैं। तीसरा सवाल होता है कि तुम्हारे राज्य का कोई आदमी मेरे राज्य से कोई अजीब चीज चुरा ले। इस काम के लिए राजकुमार तैयार हो जाता है। वह घोडा लेकर उस राज्य में पहुँच जाता है। वह घोडे को छिपाता है खुद मजदूर बनके राज महल के पास रहता है। महल का एक सिपाही कहता है कि तुम राजा के पैर दबाओ और मैं घर से लौट कर आजाऊंगा। जब राजा सो गया तो मजदूर ने राजा की मूछ काट ली और रातों रात अपने घर पहुँच गया।

सुबह वहां के राजा ने यहां के राजा को पत्र में लिखा कि हमारे राज्य में कुछ भी नहीं घुम गया है। परन्तु जब उसने नहा धो कर ऐना देखा तो उसने एक ही मूछ पाई और बहुत शर्मन्दा हुआ। उसने अपनी लडकी को इस राजकुमार के साथ ब्याह कर दिया।

ब्याह के कुछ समय बाद राजकमार जो मन्त्री बन गया था बहुत बीमार पढा, तो उसकी औरत पैर दबाती थी व कसुम सिर दबाती थी। जब राजा आया तो मंत्री हंस पडा। राजा ने हंसने का कारण पूछा। मन्त्री ने कहा—'हंसने का कारण यह है कि दो राजकुमारियां मेरे सिर व पैर दबाते हैं और यह हकीकत है कि मैं किस्मत वाला हूँ।

मारने में वीरता नहीं पशुता है, परन्तु जिसमें स्वयं मारने की शक्ति है, वही वीर है। त्याग का आदर्श महान है, और वही संसार मे कुछ कर सकता है जिसमें त्याग की मात्रा अधिक हो।

—अनाम

जादू की बोतल

—सरला भट्ट (व० ह० स्कूल)

एक आदमी था, वह बहुत गरीब था उनके पास खाने के लिये कुछ नहीं था उनके पास एक गाय थी, उस आदमी को उसकी औरत ने कहा कि यह गाय बेच दो। आदमी ने कहा कि अच्छा मैं यह गाय बेच देता हूँ। बह गाय को बेचने चला गया, वह जंगल में से शहर जा रहा था। जंगल में किसी ने पीछे से आवाज दी अरे बाबा, अरे बाबा कहां जा रहे हो। उस आदमी ने हैरान होकर पीछे को देखा कि एक छोटा सा विचित्र आदमी उसके पीछे आ रहा है। उसके हाथ में एक शीशे की बोतल है, उसने कहा कि यह गाय कहां ले जा रहे हो। आदमी ने कहा— मैं इसे शहर बेचने ले जा रहा हूं। उस विचित्र आदमी ने कहा यह गाय मुझ बेचो, आदमी ने कहा कि मैं तुझे नहीं बेचूंगा। विचित्र आदमी ने कहा—कि मैं तुम्हें यह बोतल दूंगा आदमी ने कहा मैं इस बोतल को क्या करूंगा। उस विचित्र आदमी ने कहा कि यह बडा धनवान तुम्हें बनाएगी। तुम इसे साफ चादर पर रखकर कहो कि बोतल अपना काम कर, तो सब कुछ सामने आ जाएगा। आदमी ने बोतल उठाई और घर चला गया और औरत को सारी कहानी सुनाई। औरत बहुत गुस्से हुई उन्होने चादर बिछाई और बोतल से कहा कि बोतल अपना काम करो। बोतल में से खाने की चीज़ें निकली उन्होंने जी भर कर खाई एक अमीर सेठ को जब पता चला उसने इससे बोतल ले ली और बोतल ले कर घर गया उस आदमी ने एक और गाय ली और बेचने चला गया। पहले की तरह उसने एक बोतल दी जब घर गया तो चादर बिछाकर कहा—बोतल अपना काम करो। बोतल में से दो इनसान निकले और निकलकर मार पीट करने लगे फिर वापिस बोतल में चले गए। आदमी बोतल लेकर उस सेठ के पास चला गया और उसे बोतल दी सेठ ने चादर बिछाई और कहा बोतल अपना काम करे। बोतल में स दो इनसान निकले और सेठ की पिटाई करने लगे। सेठ ने फिर उस आदमी से माफी मांगी और बोतल वापिस की और वह आदमी उससे धनवान बन गया।

एन० सी० सी० का गीत

—निजा कुमारी सपरू (व० ह० स्कूल)

फैला भारत में नव विहान।
जागो प्रवीर जागो जवान।।

तुम्हें मुक्ति पथ पर है चलना,
आगे बढकर ध्वजा पकडना,
अपने चित्र अदर्शों से है
इतिहासों की गाथा घटना।

सदाचारिता तेरा व्रत है
अनुशासन है तेरी शान,
समय निष्ठता तेरा जीवन
सेवा पर अवलीन आन।

संबल नेतृत्व है देश चाहता,
नवयुग का नव मेश चाहता
रखलो मां की लाज व्रती तुम
देकर निज अनुपम बलिदान
जागो प्रवीर जागो जवान।

प्रगति तुम्हारी कभी न रूठे
आये कभी न गौरव झूठ,
चलें ज्योति से ज्योति शिरायें
हों ऐसे कर्तव्य अनूठे।

जगत्त का रहना निश्चय हो
सत्य अहिंसा जीवन नेक,
'तमसोमा ज्योतिर्गमय' से
मंडित हों सद्वृत्तियां नेक।

कदम कदम पर ताल बज रहा
खडी पंक्ति में भाल सज रहा,
गौरव गरिमा की प्रत्याशा
अभव करो अभिनव प्रयाण
जागो प्रवीर, जागो जवान।

एक देव और एक डाइन

—वीणा कुमारी पेशन (व० ह० स्कूल)

एक समय की बात है कि एक जंगल में एक देव रहा करता था। वह प्रतिदिन बहुत से जीवों को खाया करता था। एक दिन बहुत से लोग उस देव को प्रार्थना करने के लिये गये और कहा, "महाराज" हम हर रोज आपके खाने के लिये एक एक इन्सान भेजा करेंगे। देव ने यह बात स्वीकार कर ली। जबकि वह एक एक इन्सान को एक एक दिन भेजा करते थे तो फिर एक दिन एक ब्राह्मण की बारी आई जिसके सात पुत्र थे। उस ब्राह्मण ने अपने पुत्रों से कहा—बेटो! तुम कहीं जाओ नहीं तो यह देव तुम्हें भी खा जायेगा। उस ब्राह्मण ने उनसे कहा कि तुम बाएं रास्ते से नहीं जाना बल्कि दाएँ रास्ते से ही जाना। जब वह सातों भाई वहां से चले तो सब से बड़े भाई ने कहा कि भाइयो चलो हम बाएँ रास्ते से चलेंगे। सातों भाई जबकि बाएँ रास्ते से चलते थे तो रास्ते में उन्हें एक डाइन मिली जोकि बकरी का रूप धारण किए हुए वहां से चल रही थी। सातों भाइयों ने उस बकरी को पकडा और उस से सात सेर दूध निकाला। सातों भाइयों ने एक एक सेर दूध पी लिया। रास्ते में उन्हें एक गुफा मिली और वहीं पर बैठ गये। बकरी को उन्होंने एक दरख्त से बन्द किया कि यह बकरी कहीं न भाग जाए। सब से छोटे भाई को वहां पर बकरी की रखवाली के लिये रखा। जब छः भाई सो गये तो रात में उस बकरी ने उनके छोटे भाई को खा लिया। दूसरे दिन दूसरे, तीसरे दिन तीसरे इसी प्रकार उसने सातों भाइयों को खा लिया।

वही डाइन फिर एक परी का रूप धारण करके एक पहाड पर चली गई जहां पर कि एक राजा शासन करता था, जिसकी छः रानियां थीं। उस राजे ने उस परी से विवाह कर लिया। विवाह के बाद उस परी ने राजा से कहा, कि इन छः रानियों को यहां से निकाल दो। राजा को यह बात स्वीकार करनी पडी। उसने अपने घर से बाहर एक गड्ढा खुदवाया जिस गढे में इन छः रानियों को रखा। एक दिन राजा अपने घर से बाहर निकले तो वह परी एक डाक्टर के पास चली और उससे

कहा कि मैं झूठी ही बीमारी लगाऊँगी। जब तुम हमारे घर आओगे तो तुम राजा से कहना कि इसे उन छः रानियों की आंखें पीस कर देना चाहिये। वैसा ही हुआ जैसा कि उस परी ने डाक्टर से कहा था। राजा को यह बात भी स्वीकार करनी पडी। तो उसने उन छः रानियों की आंखें निकाल कर और कूट कर उस परी को दे दी। तो उसने उसे खा लिया। उस परी को उससे कुछ न हुआ क्योंकि असल में वह एक डाइन थी।

बहुत समय के पश्चात् उन छः रानियों में से एक रानी का बच्चा पैदा हुआ। उस रानी ने उस बच्चे के छः टुकड़े करके आपस में बांट लिये। इस तरह इन सभी रानियों के बच्चे पैदा हो गये और उनको आपस में खा लिया। इन छः रानियों में से एक रानी चालाक थी। उसने इन सभी टुकडों को जमा करके रखे थे। तब उसका बच्चा पैदा हो गया। तो उसने जमा किये हुए टुकडे आपस में बांट लिये। जब वह बच्चा बड़ा हो गया तो वह एक दिन खाने की तलाश में निकला। अचानक ही मार्ग मे एक गुफा मिलती थो। वह उसके अन्दर चला गया जिसमें कि एक साधु तपस्या करता था। अचानक ही साधु की आखें खुल गई और उसने उस बच्चे से कहा बेटा तुम्हें क्या चाहिये। लडके ने कहा महाराज मेरी छः माताएं हैं जोकि सब अन्धी हैं। हमें तो खाने के लिये कुछ भी नहीं है। उसने कहा बेटा जाओ मैंने तुमको दे दिया। जब वह घर पहुँचा तो वहां पर देखा कि उसकी सारी माताएं खाना खा रही थी। दो चार दिन के पश्चात् वह फिर उस साधु के पास चला गया। उसने कहा कि तुम्हें सात समुद्र और सात पहाड पार करने हैं। उन समद्रा में सांप, कच्छुवे, मोटी मोटी मछलियां आयेंगी लेकिन तुम उन से डरना नहीं। वहां पर एक गुफा आयेगी तुम उसी गुफा में रहना। जो तुम वहां पर चाहोगे वह तुम्हें मिलेगा, उसने वैसा ही किया। जब वह उस गुफा में पहुँचा तो उसने कबूतरों की एक जोडी चाही। कबूतरों ने सात बार उसके सिर से चक्कर लगाया, उसने उनको पकड लिया। वह शाम को कबूतर की एक जोडी लेकर घर पहुँचा। दो महीने के पश्चात् वह उस साधु के पास फिर गया। उसने उसे कहा वैसा ही करो जैसा कि मैंने तुमसे कहा था। तो उसने वैसा ही किया। जब वह उस गुफा में पहुंचा तो उसने एक औरत चाही। वह

वहां पर एक सुन्दर औरत सोने से भरी हुई थी। उसने उसके ऊपर सात चक्कर लगाये। जब वह नीचे उतरी तो उसने घोड़े पर एक सुन्दर औरत लाई। वह घर सुन्दर औरत को लेकर गया।

एक दिन वही लडका उस डाइन के घर गया तो उसने उसे कहा कि तुम मेरे भाइयों के घर जाओ और उन्हें एक कंघो और एक कबूतर की जोडी मांगो। उस कंघी में उस डाइन के माता पिता का दिल था और कबूतरों में उसके भाइयों का दिल था। रास्ते में उसने कंघी तोड दी और उस डाइन के माता पिता मर गये फिर दोनों कबूतरों के सिर काटकर उसके भाई मर गये।

जब वह उसके घर पहुँचा तो उसने देखा कि डाइन एक तेल की बडी कडाई तैयार कर रही थी, उस डाइन ने लडके से कहा कि तुम इसके इर्द गिद चक्कर लगाओ। जब वह चक्कर लगाने के लिये उठा तो उसने डाइन को टांगें पकडकर उस गर्म तेल की कडाई में डाली। जिससे कि डाइन मर गयी, तो वह अपनी औरत और माताओं के साथ खुशी खुशी जीवन बसर करने लगे।

अटकल

—ललिता भान (व० ह० स्कूल)

हेमन्त का ऋतु, नाक बहती है, कान पके हैं, महा शीत से सारा शरीर कांप उठता है, शुहू से पाओं में सूइयां चुभती हैं, विवशहोकर 'हा हा' के शब्द मुख से निकलते हैं। माता ने गर्म कांगड़ी सेकने को दी साथ ही गर्म गर्म खाना भी खिलाया। न जाने मुझे सुध-बुध क्यों न रही। 'मैं कहां हूँ? किस की हूँ? मेरा कर्तव्य क्या है?' मैं बाजार से निकली। बालक, बालिकाएं स्कूलों और कालिजों को दौड़ती थीं। कर्म-चारी दफ़्तरों को जा रहे थे। कुछ मनुष्य अपने कन्धों और सिरों पर भार उठाए हुए थे। यह त्वरा! यह अशान्ति! भिखारी 'अन्न दो,

भूख से प्राण निकल रहे हैं' के शब्द पुकार कर मेरे हृदय को व्यथित कर रहे हैं। हां? यह क्यों? मैं क्या करूं? किस से पूछों। वार्त्ता क्या है? मैं रोने लगी। मैं कांप उठी, मैं पागल हुई और इसी समस्या में खो सी गई।

मेरी इसी कुदशा को देख कर एक वृद्ध पुरुष मेरे सामने आ खड़ा हुआ। संसार की ठोकरों ने इसकी प्रभा को छीन लिया था, परन्तु था बड़ा प्रतापी, आशावादी, पूर्ण साहसवृत्ति वाला। मेरा हाथ पकड़ लिया, आश्वासन देते हुए चेतावनी देने लगा।

'बेटी, कहां हो? और क्या सोच रही हो? होश में तो आओ, सुनो! सुनो!'

'इसी का नाम संसार है, कष्ट का चक्र, कभी भी अन्त न पाने वाला। एक ओर अपने शरीर की स्थिति को रखना, दूसरी ओर भूख और बीमारी का सामना करना! वह देख, धनवान निर्धन को निगलना चाहता है, शासक शासित को अपने स्वार्थ के लिए पीस रहा है। बलवान निर्बल को अपने अधिकार में लाने के लिए हथकण्डे चला रहा है। बेटी! चिन्ता न करो। इसको सहन करना ही पड़ेगा, इसके साथ चलना ही पड़ेगा, बहुत समय तक नहीं, केवल जब मनुष्य में मनुष्यत्व का भाव उत्पन्न हो, जब तक विश्वभ्रातृभाव हमारे दिलों में ढेरा डाल दे, पारस्परिक वैर और घृणा दूर हो, प्रेम और समता का सञ्चार हो, यही है तेरा कर्तव्य! इसी से सर्वदुःख निर्मूलित होंगे और तू और तेरा देश संसार में प्रशंसनीय और आदरणीय होगा'

मैं जागी।

इस अटकल को कौन समझाए?

सोने का पानी

—काकी कौल (व० ह० स्कूल)

एक था राजा। उसके दो बेटे थे। राजा का सब से बडा बेटा खराब था। वह अपने माता पिता का ख्याल नहीं करता था और जो उसका छोटा बेटा था, वह बडा ही अच्छा था। एक बार राजा की पत्नी अन्धी हो गई। कई वैद्य और डाक्टर बुलाये गये। पर किसी का ईलाज सिद्ध न हुआ, अन्त में एक वैद्य ने कह दया कि सोने का पानी इसके आंखों का ईलाज है! जब उसके छोटे बेटे ने यह सुना, तो उसने कहा जब तक कि मैं सोने का पानी नही लाऊँगा तब तक मैं घर के अन्दर नहीं आऊँगा। फिर उसने एक बोतल उठाई और सोने के पानी की खोज में निकला। चलते २ वह एक दरिया के किनारे पहुँचा, उसको उस दरिया का पार करना था। वहां से एक साधू आया, उसने राजकुमार को जंगल में आने का कारण पूछा। राजकुमार ने उत्तर दिया, कि मुझे अपनी माता की आंखों के लिए सोने का पानी लाना है। साधू ने कहा तुम दक्षिण की तरफ जाओ और तुम्हें रास्ते में एक घर नजर आयेगा। जब तुम उस घर के अन्दर जाओगे, तो वहां पर एक देव और उसकी मां होगी उनसे अच्छी तरह बात चीत करके सोने का पानी मांगना चाहिए। फिर वह वहां पहुंचा और वहां पर देव की मां से बात चीत करके उस ने सोने का पानी मांगा। उसने कहा, जब दीवाली आयेगी तो हम उस पानी को दे सकेंगे। फिर वह वहां ही ठहर गया। एक दिन देव और उसकी मां सेर के लिए चल पडे, और राजकुमार को घर पर रख कर कहा कि जो पूर्व की ओर कमरा है उसमें नहीं जाना। जब देव और उसकी मां निकल गये। तो राजकुमार ने सारे कमरे और बाग देखे। बाद में उसने सोचा कि मैं क्यों नहीं इस कमरे में जाऊँगा। यह कह कर वह उस कमरे में चला गया। वहां उसने सोने के पानी का फंवारा देखा। उसने सोचा कि मैं क्यों दीवाली तक ठहरूंगा। यह सोंच कर उसने बोतल उठाई और उसको भरना शरू किया, ज्यों ही उसने अपना हाथ फ़ंवारे के नीचे डाला तो वह बेहोश हो कर नीचे गिर पडा। जब देव और उसकी मां वापिस आगये तो उन्होने लडके को वहां न देखा। उन्होंने सोंचा कि वह

उस कमरे में गया होगा। वह वहां गये और लडके को वहां देखा, फिर देव ने अपनी मां से कहा कि मैं इस को खाऊँगा। उसकी मां ने इन्कार किया और उस लडके को ठीक कर दिया। दीवाली के दिन उसको उन्होंने सोने का पानी दे दिया और उसने घर जाकर अपनी माता की आंखो में सोने का पानी लगाया और वह ठीक हो गई। इस पर उसके मां बाप खुश हो गये।

पहेलियाँ

काकी कुमारी कौल (व० ह० स्कूल)

१. काला हूँ पर कृष्ण नहीं,
    तान छेड़ता बीन नहीं।
२. चार चीज़ें चार रंग,
    चारों मिलके एक रंग।
३. ऐसा फूल गुलाब का,
    कभी नही मुरझाय।
    नहीं किसी के बाग में,
    अपना नाम बताय।।
४. मध्य कटे तो कान बनूं,
    आदि कटे तो नून,
    करता हूँ इंसाफ भले,
    पड़े बहाना खून।
५. मुझपर मरते लोग सभी,
    मैं न किसी की हुई कभी।
६. छोटी सी लुटिया,
    मैं जिसे देख-देख रोऊं।
७. हिरन खडा है, तालाब भरा है,
    तालाब सूख गया, हिरण भाग गया।

८. नये युग में जन्मा हूँ,
उमर का अभी कच्चा हूँ,
तुम जो कहते दूर देश,
तो पहुँचा देता उस देश।

९. सूरत मेरी काली-काली,
मेरे नाम की चलती गाड़ी,
आसमान मैं हूँ छा जाता,
मच्छर को भी दूर भगाता।

१०. अत्तर पर पत्थर,
पत्थर पर पेसा,
बिना पानी महल बनाया कारीगर कैसा।

११. चार चबूतर दो बाज़ार,
चौंसठ के ऊपर एक सवार।

शीर्षक "ज़रा बूझो तो"

उत्तर :— १ भौंरा, २ पान-सुफारी-चूना-कथ, ३ मुर्गी के सिर पर का फूल, ४ कानून, ५ लक्ष्मी, ६ प्याज, ७ दीप, ८ बेतार का तार, ९ धुआं, १० दीमक, ११ पुराना रुपया।

—

वफादारी की मांग

—उषा दरबारी (क० ह० स्कूल)

एक गीदड़ ने एक बार एक तेंदुए से मित्रता गांठी। अब गीदड़ की तो पांचों उंगलियां घी में हो गईं। खूब मोटे ताज़े हिरणों का स्वाद उठाया। तेंदुए महाशय शिकार मारते, स्वंय खाते और जो बच जाता, वह गीदड के हवाले कर देता। कुछ दिन बाद कुछ लोग जंगल में आकर बस गये। सब जानवर भाग गये, कुछ रह गये। उनमें गीदड और तेंदुए भी थे अब शिकार मिलना मुशकिल हो गया। जब भूखों मरने पर नौबत

ग्राई तो तेंदुए की नीयत खराब हो गई। एक दिन मित्रता को भूलकर उसने गीदड को दबोचा। गीदड ने कहा, "मेरा क्या कसूर है? जिसके लिए मुझे यह सजा दे रहे हो?"

तेंदुए ने उत्तर दिया, "मैंने तुझे खिला पिला कर मोटा किया और बुरे दिनों के लिए रख छोडा था, अब वफादारी की मांग है कि तू अपने प्राण मेरे हवाले कर दे।" और फिर उसी समय गीदड को फाडकर वह खा गया।

अपनी कमाई

—नन्सी बान (क० ह० स्कूल)

प्रातः काल धनी बाप ने अपने आलसी बेटे को अपने पास बुलाया और कहा—"जाके कुछ कमा ला, नहीं तो रात का भोजन न मिलेगा"।

लडका बडा आलसी और आनन्द प्रेमी था। वह सीधा अपनी मां के पास गया और रोने लगा। माता बेटे के आंखों में आंसू देख कर बेचैन हो गई। उसने बेटे को एक सोने की मोहर दे दी।

रात को पिता ने जब सोने की मोहर देखी तो उसने बेटे से कहा "जा इसे कुएँ में फेंक आ।" लडके ने पिता की आज्ञा का पालन किया। उसका पिता सब कुछ समझ गया और उस ने दूसरे दिन अपनी स्त्री को मैके भेज दिया।

तीसरे दिन लडके को फिर बुलाया और कहा "जा कुछ कमा ला, नहीं तो रात को भोजन न मिलेगा।"

इस दिन लडका अपनी बहिन के पास जाकर रोने लगा। बहिन ने उसे एक मोहर दे दी। शाम को जब बेटे ने बाप को मोहर दिखाई तो बाप ने उसे पहले की तरह कहा "जा इसे कुएँ में डाल आ"।

लडके ने ऐसा ही किया। बाप सब समझ गया और उसने लडकी को सुसराल बेज दिया।

फिर दूसरे दिन बाप ने बेटे को कुछ कमा लाने को कहा इस दिन बेटे के आंसू देखने वाला घर में कोई न था। वह दिन बर रोता रहा। शाम को वह कुछ कमाने की गरज से बाजार गया। एक सेठ ने उसे एक पेटी उठाने को कहा। लडके ने पेटी उठाई और उसको गर्दन और पीठ में दर्द हुई। रात को बाप ने बेटे से पूछा "आज क्या कमाया है"। लडके ने झट २ आने निकाले। बाप ने उसे फिर कहा, "जा इसे कुएँ में फेंक आ"। इस समय लडका बडा लाल पीले हो गया और बाप स कहा "मेरी गर्दन और कम्मर टूट गई है, आप मुझे २ आने फ़ेंकने को कहते हैं। बाप बडा खुश हुआ और अपना सारा कारोबार लडके को सौंप दिया।

"बिखरे विचार"

—उर्मिला तिकू (व० ह० स्कूल)

१. जीवन एक पाषाण की भांति हो चुका है, परन्तु फिर भी जी रही है, यही आस लिये कि पाषाण में भी छिद्र हो सकता है।

२. मैं एक ऐसी पुजारिन हूँ जिसके पास आरती उतारने के न धूप हैं न नेवेंध और न हो पूजा का अन्य सामग्री परन्तु फ़िर भी मन मेरा एक पुजारिन का ही है।

३. मुझ में और एक दीये में कितना अन्तर है? बस इतना ही न कि जब दीपक को समय पर स्नेह मिलता नही तो वह बुझते-बुझते भी एक बार भमक उठता है, पर मैं स्नेह न पाकर भी भमक नहीं रही हूँ अपितु सुलग ही रही हूँ।

४ हृदय की तपन से बादल बन रहे हैं। गडगडाहट आरम्भ हो

चुकी है, बोझ बहुत अधिक लग रहा है। शायद अबी उमड़े मेघ बरसेंगे और हृदय की तपन एक बार शांत हो जाएगी।

५. मनुष्य क्या है। एक माटी का पुतला हो न। फिर हर पुतले में यह भिन्नता क्यों। कारण यही है कि कुछ मनुष्यों को अपने मन पर अदिकार होता है। कुछ को अपने मस्तिषक पर, और कुछ एक मनुष्यों के विचार अन्य मनुष्यों से होते हैं।

एक भिखारी की आत्म कहानी

—सन्तोष दर (क० ह० स्कूल)

माघ मास का जाड़ा हड्डियों में घुसा जा रहा था। दिन भर की मूसलाधार वर्षा के पश्चात दांत कटकटाने वाली तेज हवा चल रही थी। रह रह कर कभी बिजली की चका चौंध चमक से दिल बैठा जा रहा था। करीब दस बज चुके थे, मैं भोजन करके सोने की कोशिश कर ही रहा था कि कमरे के बाहर दालान में किसी के पैरों की आहट हुई। थोडी ही देर बाद एक क्षीण शब्द सुनाई पड़ा जोकि वेदना से भरा था। मैंने समझा अवश्य कोई मनुष्य बाहर दालान में है, में तुरन्त ही बिस्तरे से बाहिर आ गया और प्रकाश कर दिया, दरवाजा खोला, एकाएक मेरी दृष्टि एक वृद्ध पर पड़ी जिस को देख कर मैं क्षण भर के लिये सन्न रह गया। वह सर्दी के मारे सिकुडा जा रहा था, उसके शरीर में केवल हड्डुयों का ढांचा था, आंखें धंस गई थी जिनसे भय झांक रहा था। उसके शरीर पर फटे चिथड़े, उस कंकाल को सर्दी से बचाने में असमर्थ हो रहे थे। उसके बाल श्वेत हो गये थे शरीर पर झुरियां पड़ गई थी। मुझे देखते ही वह और अधिक कांपने लगा, मुझे उस की दशा देखकर बड़ी दया आई। उसने गिड़गिड़ाते हुए कहा "बाबू जी सर्दी से मरा जा रहा हूँ थोडी देर यहां रुक जाऊं तो शायद मेरे प्राण बच जाए।" मैंने उसे भीतर आने को कहा। पहले तो वह आने को तैयार न हुआ जब

मैंने उसके प्रति सहानुभूति प्रकट की तो वह भीतर आ गया। मैंने नौकर को बुलाकर उसे भोजन करवाया। भोजन कर लेने के बाद उस ने एक सन्तोष की सांस ली, मैंने उस की इस दयनीय अवस्था का कारण पूछा पहले तो उसने आनाकानी की, परन्तु मेरे विशेष आग्रह पर उसने कहना आरम्भ किया—"बाबू जी आज से पचास वर्ष पहले मैं एक सम्पन्न परिवार में पैदा हुआ था, बचपन बडे लाड़ प्यार में बिताया। माता पिता की इकलौती सन्तान होने के कारण मैं ही अपनी पैतृक सम्पत्ति का स्वामी हुआ। बडे होने पर विवाह हुआ, दो लडकियां तथा तीन लडके हुए। मैं आराम से जीवन व्यतीत कर रहा था। सतसंग तथा भजन पूजा में लग रहता था। जीवन सुख में कटता था। भगवान को मेरा सुखमय जीवन अच्छा न लगा। गांव में प्लेग फैल गया और मेरी पत्नी का देहान्त हो गया।" यह कहकर भिखारी थोडी देर के लिए चुप हो गया, आंसू पोंछ लेने पर वह पुनः कहने लगा—"पत्नी के मर जाने पर मेरा सारा संसार सूना हो गया, सामने पांच अनाथ बच्चे थे, लोगों ने दूसरा विवाह करने को कहा परन्तु मैंने बच्चों की ओर देखकर अस्वीकार कर लिया। अब मेरा अधिकांश समय बच्चों के ही देखरेख में बीतने लगा। उसी साल अधिक वर्षा से खेती का सारा अनाज बह गया। खेत में कुछ भी न रह पाया। लाचार होकर इधर-उधर से प्रयत्न करके मैंने लगान चुकाया। मैंने समझ लिया कि स्त्री ही मेरे घर की लक्ष्मी थी। उसके मरते ही सारा धन चला जा रहा था, इसी बीच मेरे बडे पुत्र की अकस्मात मृत्यु हो गई। मैं तो अपने जीवन से निराश हो बैठा। इसी शोक में मैंने कई दिन तक खाना नहीं खाया। इस के तीसरे दिन मेरे घर में चोरी हो गई और में निर्धन हो गया। सचमुच विपत्ति अकेले नही आती। गांव वाले भी मुझे निर्धन समझ कर मेरा तिरस्कार करने लगे। जमीन्दार ने सारी भूमि ले ली। मेरे पास अब इतना पैसा न था कि बच्चों को खिला सकूं। बच्चे भूख के मारे चिल्लाते और मैं इधर-उधर मजदूरी करने चला जाता। संध्या को आकर बच्चों को थोडा बहुत भोजन दे देता। परन्तु दीनो पर सबकी अकृपा रहती है, गांव में पुनः प्लेग फैला और मेरी तीनों कन्यायें दो ही दिन में इस ससार से चल बसी। मैंने अपनी छाती पर पत्थर रखकर यह भी सहा। अब उस गांव में मेरी तबियत

घबराने लगी, विवश होकर अपनी जन्म भूमि को नमस्कार कर अपने एक पुत्र को लेकर निकल पडा। कई दिन हो गये थे, बच्चे ने कुछ भोजन न पाया था, वह रो रहा था। मैं व्याकुल था जिसके सामने हाथ पसारता वही फटकार देता। अन्त में मैंने सबसे घृणित कर्म करने का विचार किया—चोरी पुत्र के क्षुधा के लिये, गांव के बनिये के यहां से अर्द्ध रात्रि को कुछ बर्तन चुरा लाया, परन्तु प्रातः काल होते ही पुलिस ने मुझे पकड लिया और न्याय ने सत्य के नाम पर मुझे दो साल की कडी सजा दे दी। मैंने मौन होकर न्याय के अधिकार को सहन किया। मैंने न्याय कर्ताओं से अपने बच्चे को भी साथ रखने की प्राथना की, क्योंकि वह मेरे बिना असहाय था, परन्तु अधिकारी यह क्यों सुनते! यह दण्ड देना चाहता था, दण्ड का कारण नहीं पूछना चाहता था। जेल में कठिन यातनाये सह लेने पर जब मैं छुटा तो संसार भी अन्धकार-मय हो गया था। पता चला कि वह पुत्र भी क्षुधा की कठोर ज्वाला में स्वाहा हो गया है। हृदय पर मृत्यु पत्थर के सद्रश अंकित थी। इस लिए इसे भी मैंने कुछ आंसू गिराकर सहन कर लिया। अब मैं अकेला हूँ संसार का कठोर वज्र मेरे सर पर है तथा पाप का डण्ड भोग रहा हुँ। मेरे जैसा पापी संसार में खोजे पर न मिलेगा, भाग्य को कुटिल रेखा ने विचित्र स्थिति उत्पन्न कर दी है। भगवान की लीला विचित्र है। बुरे अच्छे सभी यहां पैदा होते हैं परन्तु मेरे जैसे अभागा नहीं। यह कहकर वह सिसकियां भरने लगा। उसके केश उलझ रहे थे। मैं उसकी कहानी सुनकर विक्षिप्त सा रह गया और किसी अज्ञात चिन्ता में निद्रा की गोद में न जाने कब सो गया। दूसरे दिन जब नीद खुली तो करीब नौ बज चुके थे और दरवाजा खुला था मैंने सजग होकर इधर-उधर देखा परन्तु भिखारी का कहीं पता न था। उसकी करुण कथा ने मेरे हृदय में दरिद्र-नारायक्त को सेवा करने की नई इच्छा पैदा कर दी।

क्या आप जानते हैं?

—शीला दर (क० ह० स्कूल)

१. संसार की सब से लम्बी और चौड़ी नदी इमेज़न है।

२. संसार की सब से बडी रेल "ग्रेट साईबेरियन रेल" रूस में है।

३. संसार की सब से बडी दीवार चीन में है।

४. नहर स्वेज एक फ्रासींसी इञ्जीनियर फारनिएड ने १८६८ में बनाई थी।

५. नहर पानामा स० १९२४ ई० में बनाई गई है।

६. संसार की सब से बडी सुरंग सिमलन है, जो ढाई मील लम्बी है।

७. कागज़ सब से पहले मिस्र में बना था।

८. सब से पहले इञ्जन मिस्टर वाट ने १८६५ ई० में बनाया था।

९. सब से पहले अखबार चीन में छपा था।

१०. चीनी बर्तनों के साथ तिहाई हड्डियों की राख मिलाई जाती है।

११. संसार में सांप ही एक ऐसा प्राणी है जो बिना खाये दो साल तक बच सकता है।

१२. सब से पहले ऐनक १२६७ में इटली में बनी थी।

१३. सब से पहले वायरलेस सेट मारकोनी में १८६८ में बनाया था।

१४. सब से पहले फोटो-ग्राफी का सिलसिला डोगर ने १८२८ ई० में आरम्भ किया।

१५. सब से पहले मौसमी बुखार के कीडें १८८८ ई० में एक फ्रांसीसी डाक्टर लिनपरो ने मालूम किया।

१६. सब से पहले एडिसन ने स० १८२६ ई० में ग्रामोफोन बनाया।

१७. सब से पहले वायूयान मिस्टर राईट ने १८०५ में बनाया था।

१८. सब से प्राचीन घडी रूस में है, जिसको साल में दो बार चाबी देते हैं।

१९. सब से पहले एक्स–रे मिस्टर मानाश्युर हिनरी निक्युटल ने बनाया।

२१. डेवी ने १८२३ में रेल गाड़ी बनाई।

२१. डेवी ने १८१५ ई० में खानों का सेफ़्टी लेम्प बनाया।

२२. संसार में डाई मन सोना हैं।

२३ मोम बतियां मिट्टी के तेल से बर्मा में बनती हैं।

आंखों देखी कहानी चित्रों की ज़ुबानी

—नन्सी हाषिया (क० ह० स्कूल)

पिछले दिनों देश पर जो संकट आया और उसका सामना जिस बहादूरी और धैर्य के साथ किया गया उससे आज हर व्यक्ति परिचित है।

इस प्रसंग में एक पंचतंत्र की कहानी इस प्रकार है कि एक गीदड किसी शेर की खाल ओढकर जंगल का राजा बन बैठा था, परन्तु उसकी जब कलई खुली, तो वह धोबी के उस कुत्ते के समान हो गया जो न घर का होता है, न घाट का।

पाकिस्तानी तानाशाहों की भी यही हालत हुई। दुनिया को और खासकर पाकिस्तान को उन्होंने शेर की खाल ओढकर बडे बडे सब्ज़ बाग दिखलाये थे, परन्तु भारत के साथ जब उनका पाला पडा तो उनकी खाल उधड गई और भूसा बाहिर निकल आया।

पाकिस्तान ने हमारे उपर आक्रमण किया और उसका मंसुबा था कि भिख-मंगी में ब्रिटेन और अमेरिका से मिले पैटन्टेंकों, सैबरजेटों तथा अन्य सामरिक अस्त्र-शस्त्रों को आगे रखकर दिल्ली तक पहुंच जाये। परन्तु हमारे भारतीय वीर जवानों ने उसके मंसुबे पर पानी फेर दिया और पाकिस्तान को लेने के देने पड़ गये।

पाकिस्तान ने तब खिसियानी बिल्ली की तरह खम्भा नोचा। उसने हमारे अस्पतालों, नगरों, गांवों, गिरजा घरों, मन्दिरों, मस्जिदों और गुरद्वारों पर बेतरह गोलाबारी और बमबारी की और निरीह जनता का खून किया।

मैंने उन सीमावर्ती क्षेत्रों का भ्रमण किया, जहां पाकिस्तानी भेडियों के पंजों के निशान थे और भारतीय जवानों की वीरता की छाप थी।

वीर काना

एक था काना,
बड़ा मस्ताना।
बदला जमाना,
मिलता न दाना।

चल दिया एक दिन
लड़ाई का सिमाना।
बन्दूक ले वीरों के,
वेश में वह काना।

बोला—"हम भारत के
वीर हैं मस्ताना
हमारा काम है
दुशमन को हराना"
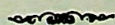
मेरे जीवन का उद्देश्य

—मुन्नी सराफ

प्रत्येक सफल मनुष्य के हृदय में एक अभिलाषा होती हैं। जिस मनुष्य के हृदय में कोई अभिलाषा नहीं है वह अपने जीवन में किसी निश्चित लक्ष की ओर नहीं पहुँचता है, उसको आदमी न कहा जा के पशु कहा जाता है। मेरे जीवन की सबसे बड़ी अभिलाषा है।

में डाक्टर बनके समाज की सेवा करनी चाहती हूँ। समाज सेवा कई प्रकार से की जाती है। जैसे—समाज सेवक राजनैतिक बनके, इंजीनयर बनके, डाक्टर, अध्यापक बनके आदि आदि। हमारे समाज में डाक़्टर एक आवश्यक अंग है। डाक्टर बनके ही हम भारत के गरीब समाज का उथान कर सकते हैं। हमारे भारत में आबादी ज्यादा होने के कारण ७५ प्रतिशत गरीब है। गरीबी की वजह से भारतियों में हर प्रकार की बीमारियों का जन्म होता है। एक डाक्टर ही इस समस्या को हल कर सकता है। लेकिन ऐसे काम के लिये एक सच्चे और ईमानदार डाक़्टर की आवश्यकता होती है। में एक सच्ची और ईमानदार डाक़्टर बनके मानवता की सेवा करना चाहती हूँ। आजकल के डाक्टर लोग गरीबों से पहले पैसे मांगते हैं और फिर उनका इलाज करते हैं। एक गरीब आदमी जिस बिचारे के पास पैसे न होते, उसे पैसो के लिये तडप-तडप कर मरना पडता है।

में गरीबों से पैसे न मांग के सच्चे दिल से उनकी सेवा करने की कोशिश करूँगी।

डाक्टर बनके मैं किसी देहात में अपना छोटा सा औषद्यालय खोलके वहां के लोगों की सेवा करूँगी। मैं अपने प्राम्त कश्मार में ही किसी देहात में (प्रेक्टिस) करूँगी।

"हे भगवान! मेरी इस अभिलाषा को पूरा कर, ताकि मैं अपनी जन्मभूमि भारत माता के काम आऊँ।"

मातृभूमि का जवाहर खो गया

—गुड्डी कौल (क० ह० स्कूल)

आज पूरे देश को क्या हो गया,
मातृभूमि का जवाहर खो गया।

आज हम से एक गांधी खो गया,
एक गौतम एक ईसा खो दिया।

खो दिया इतिहास ने अध्याय अपना,
खो दिया भूगोल ने निज शांति स्वप्ना।

सतत जागृत विश्व-शिल्पी युग-प्रवर्तक,
आज असमय पर सदा को सो गया।

आज पूरे देश को क्या हो गया,
मातृभूमि का जवाहर खो गया।

कौन मानव-मुक्ति का सँदेश देगा,
कौन संकट में सफल आदेश देगा।

कौन अब नित कर्म की गीता पढ़ेगा,
कौन अब निर्माण का नवगढ गढ़ेगा।
कौन उसके ध्येय की रक्षा करेगा॥

जोकि सारे विश्व में वह बो गया,
आज पूरे देश में क्या हो गया।
मातृभूमि का जवाहर खो गया॥

बुद्धि की पिटारी

नन्सी हाषिया (क० ह० स्कूल)

एक दिन सुबह के समय राजा भोज और माद्य पण्डित अत्यन्त साधारण वेश-भूषा में टहलने के लिए निकले। टहलते टहलते वे दोनों नगर की सीमा से बहुत दूर निकल गये। उन्हें मार्ग का सही सही पता नहीं रहा। अब वे लोटते तो कैसे? राह में एक बुडिया मिली। दोनों बुडिया के पास पहुंचे। राजा भोज ने पूछा यह रास्ता कहां जायेगा?

बुडिया बडी बुद्धिमती थी। वह बोली—यह रास्ता कहीं आता जाता नहीं है। इसके उपर चलने वाले अवश्य ही इस पर आते जाते हैं। खैर, यह तो बतलाइये कि आप लोग कौन हैं?

"बूडी मां, हम यात्री हैं।" राजा बोले। "यात्री! मगर कौनसे यात्री?" बुडिया ने कहा यात्री भी दो हैं। एक़ चांद और दूसरा सूरज। भाई, सच-सच बतलाइये, कि आप लोग कौन हैं?"

बुडिया का तर्क सुनकर माद्य पण्डित भला कैसे चुप्पी साधे रहते, वे तपाक से बोले—"बूडी मां, हम तो पाहुने हैं।" बुडिया ने कहा—"पाहुने भी दो हैं। एक दौलत और दूसरा यौवन। भाई, सच-सच बतलाइये आप लोग कौन हैं?"

राजा भोज मूंछों पर ताव देते हुये बोले—"बूडी मां, हम तो राजा महाराजा हैं।" बुडिया ने कहा—राजा भी दो हैं। एक यमराज और दूसरा इन्द्र।" तब उसी समय राजा भोज और माद्य पण्डित खीझभरे स्वर में बोले—"बूडी मां, हम तो हारे हुए हैं।"

"हारने वाले भी दो हैं।" बुडिया ने कहा—"एक ऋणी और दूसरा कन्या का पिता।" माद्य पण्डित कुढकर तीखे स्वर में बोले—"बुद्धि की पिटारी! तू ही बता हम कौन हैं?"

"नाहक नाराज क़्यों होते हो? आदमी बातचीत से ही पहचान लिया जाता है।" बुडिया ने कहा—"आप माद्य पण्डित हैं और आपके साथी राजा भोज हैं। जाइये, सीधे इसी रास्ते पर चले जाइये। उज्जैन का सीधा रास्ता यही है।"

राजा भोज और माद्य पण्डित मन ही मन बुडिया की बुद्धिमत्ता की तारीफ करते हुए राजमहल को लौट पडे।

جواب چھس دوان ۔ میہ حض آس کام ۔ مالس سیتی اوس سالس گومت ۔ ماجہ اوسم شفاخان گژھن ۔ مانا مالہ کئن اوسم خانہ ۔ غرض ایت بہانہ یاد پیٹس نیت چھ ونان ۔

استاد چھس فیس منگان ۔ وپان چھس مول اوسم نہ گھرہ ۔ تنخواہ دیوت ہس نہ ونہ ۔ رسالہ اس کھالنی ۔ یم حیلہ تہ بہانہ چھک آسان گرہ ۔ ہیچھ ناوت شخصاہ اکھ آد اکہ دوہہ اکس گھرہ ژھانڈنہ ۔ دارکین دراس اکھ معصوم بچہ تہ دپیتس ۔ بب چھوی وپان بنہ چھونہ ۔ سو چھوٹھ اسان انسان بب گو خجل اندرہ کنہ ۔

سانین گھرن منز چھیہ آسان سانہ ماجہ لوکٹین شرین کھونہ منز رٹنہ اللہ اللہ کران ۔ ونہ ون تہ قلمی بات ونان ۔ تم چھ خوش گژھان تہ ژھیہ کران ۔ یت کالہ تہ آسہ مسلمان ماجہ شرین اللہ اللہ کران مگر تمن اوس تھود مقصد آسان ۔ تمہ آسہ شرین خدایہ سنز فکر تہ ذکر دوان ۔ پیغمبرن ہنزہ کتھہ ونان ۔ تبتک مأل انان ۔ جبھنک بیم تراوان ۔ پترہ ہیچھہ ناوان ۔ اینہ سی تھوک چھکہ ناوان ۔ تمے سشری بنایہ ولی ۔ تمہ نی ہندین آستانن چھ میلہ لگان ۔ تمہ نی چھ تھدی برنیگ ۔ تہندوی تعریفو سیتی چھیہ سیٹھاہ کتابہ برت ۔ تہنزی رایہ تہ تہنزی مایہ چھس لوہ تہ حلیم بنیومت ۔

حلیمہ بانو
نہم (سی)

ساعٔنی اینزی

عادت چھُ جان تہٕ آسان تہٕ ناکارہٕ تہٕ۔ اسی چھُ یانے عادت بناوٕن پیتہٕ چھُ یمن ہنار فائدٕہ یا نقصان تُلان۔ اگر عادت جان آسن پیترتھ جایہ لبو عزت۔ بچھ عادت گراون اسہ لوکن ہنزن نظرن منز۔

اکھاہ چھُ آنگنس منز اتھ آلو کڈان "ہے! اَتی چھک سہ؟" گرہ والی چھُ پنہٕ نس بچوس باکورہ دپان دُلپس پتہٕ چھُنہ! بازر چھُ گومت کیاہ کری۔ ناؤ کیاہ چھوی۔ شیچھ کھاوس۔ امہ کتھہ سیتی چھُ پانے پنہٕ نس شرس اینزونن ہیچھ ناوان۔ امیوک اثر چھُ شرس پیٹھ بیوان یمس چھُ اینزونک عادت گژھان۔ کنہ سایہ ہر گاہ مولی گرہ تہٕ آسیس سوچھ ونان پتہٕ چھُنہ۔

اکہ دوہہ آو اکس شخصس اکھ دوست گرمنگنہ۔ مالی دوپ بچوس دپس واللہ پتہٕ چھُنہ۔ سو چھُ گام گومت۔ گرچھن سیتی نیومت۔ گرُوڑ گانہ منزہ بین۔ امی شخصن ودن آہ شیطانہ اپتہٕ چھُہ۔ لڑکن دپس۔ پتہٕ حض قیمس کرتھ نہ ثیرہ گری سبزہ ہنہٕ چھک پثرہ کران۔ پتہٕ پاٹھی گو یہ انسان بیہ تمی سند لڑکہ تہٕ بے ثیرہ۔ وپتہٕ آسان زہ شخص پکان۔ اکھ اکس سلام کرتھ پرژھان۔ کوت گژھک؟ جواب چھس دوان کن نہ۔ حالانکہ کن نتہٕ کن چھس آسان گژھن۔ بیاکھ چھُ آسان کینہہ کام کران۔ پرژھن دول چھس پرژھان۔ کیاہ چھک کران؟" یودہ چھس ونان۔ کینہہ نہ۔ ییتھے حالانکہ سہل اینز چھُ ونان۔

لڑکہ چھُ غیر حاضر روزان۔ پگاہ چھس استاد پرژھان۔ "رات کتہٕ اوسکھ؟"

حریص کو راست و دروغ ، بھلے اور بُرے کی تمیز باقی نہیں رہتی۔ وہ ناکام کو کامیاب اور ظلم کو انصاف سمجھتا ہے۔ چھوٹی چھوٹی چیزوں کیلئے بھی حریص جھوٹ بولتا ہے۔ بدنامی اٹھاتا ہے۔ اور خونریزی تک کر ڈالتا ہے۔ حرص کی وجہ سے بغض و عداوت میں مبتلا ہوکر دوسروں کی دولت لینے چوری کرنے اور ڈاکہ ڈالنے کا بھی ارادہ کرلیتا ہے۔ حریص کے خیالات اس پر اس قدر حاوی ہوتے ہیں کہ وہ دوسروں کو برباد کرنے کیلئے ہمیشہ تیار رہتا ہے۔ حریص فقیر کے منہ کا نوالہ تک چھین لیتا ہے۔ حریص کی جس قدر خواہش زیادہ ہوتی ہے۔ اسکی طبیعت کا میلان بھی اس قدر نفرت انگیز ہوتا ہے۔ جس کا نتیجہ نہایت خوفناک ہوتا ہے۔ اکثر دیکھا جاتا ہے کہ حریص دوسرے کا مال لینے کی حالت میں گرفتار ہوتا ہے اور سخت سزا برداشت کرنی پڑتی ہے۔ حریص کی مثال پیٹو کی ہے۔ جو کھانا ٹھونس ٹھونس کر کھا لیتا ہے اور مہلک امراض میں مبتلا ہو جاتا ہے۔ حریص اور حیوان میں کوئی فرق نہیں۔ حرص کا غلام اس حیوان کی مثل ہے۔ جو دوسروں کے قبضہ میں پڑ کر اپنی آزادی کھو دیتا ہے۔ جو حقیقی انسان بننا چاہتا ہے۔ اسے لازم ہے کہ خواہشات نفسانی کو روکے اور لالچ نہ کرے۔ حرص کو ترک کرنے سے ہی انسان کی روح ترقی کر سکتی ہے اگر تم دینی اور دنیوی ترقی چاہتے ہو تو لالچ کی عادت کبھی نہ لگاؤ ورنہ تمہیں ہاتھ ملنا پڑے گا۔

سمندر چیرتے ہیں۔ کوہ سے دریا بہاتے ہیں۔

ماؤنٹ ایورسٹ کی سب سے بلند چوٹی کو ہلاری اور تان سنگھ نے سر کرکے دنیا کے لوگوں کو دکھایا کہ ہمت کے سامنے سر بفلک پہاڑوں کی چوٹیاں بھی جھک جاتی ہیں۔ یہی نہیں دنیا کے بڑے بڑے سمندر۔ پہاڑ اور وحشی جانور ہمت سے انسان کے مطیع بن سکتے ہیں۔

صاف ظاہر ہے کہ مسلسل محنت اور ہمت سے کام لے کر انسان تمام مشکلات اور مصائب پر قابو پا سکتا ہے۔
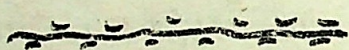
شہزادہ اختر
جماعت نہم سیکشن (سی)

لالچ بُری بلا ہے

دوسرے کی دولت یا کسی چیز کو لے لینے کیلئے دل میں جو بری خواہش پیدا ہوتی ہے۔ اسی کا نام لالچ ہے۔ حرص یا لالچ میں ایسی دلفریب قوت ہے۔ جس کی وجہ سے انسان کے تمام نیک اوصاف برباد ہوجاتے ہیں۔ آج جس شخص نے حسن اخلاق سے عزت اور مرتبہ حاصل کیا ہے۔ وہی حرص کی وجہ سے چوری وغیرہ کے جرم میں گرفتار ہوکر سب کی نظروں میں ذلیل و خوار ہوجاتا ہے۔ حرص نیک کو برا۔ عالم کو جاہل، رحمدل کو سنگدل اور سخی کو بخیل بنا دیتی ہے۔ حرص عدل و انصاف کا خیال نہیں رہنے دیتی اور انسان سے انسانیت کوسوں دور کر دیتی ہے۔

آسمانی بستی بھی حیران رہ گئی ہے

عروج آدم خاکی سے انجم سہمے جاتے ہیں

کہ یہ ٹوٹا ہوا تارا مہ کامل نہ بن جائے

تاریخ دنیا سے پتہ چلتا ہے کہ آفرینش آدم سے آج تک دنیا میں بہت نامور ہستیاں پیدا ہوئی ہیں۔ جنہوں نے ثابت کر دکھایا ہے کہ دنیا میں کوئی بھی چیز ناممکن نہیں ہے۔ اپنے ہی ملک کی مثال پر غور کریں۔ ہندوستان میں سر سید احمد خان ایک بہت بلند اور دشوار مقصد لے کر آگے آیا۔ اس نے صدیوں کے خوابیدہ انسانوں میں نئی روح پھونکنے کی ٹھانی۔ اس میں شک نہیں کہ اس کا ناقابل برداشت مقابلہ کیا گیا۔ اس کی راہ میں سنگین روڑے اٹکائے گئے لیکن جب سر سید نے کمر ہمت باندھی اور صبر و استقلال سے ان تمام مصائب کو جھیلا تو نہ صرف ہند نے بلکہ ساری دنیا نے دیکھ لیا۔ کہ وہ اپنے مطلب میں کامیاب ہو گیا۔

غرض دنیا میں کوئی بھی ایسی چیز نہیں جو انسان کے بس سے باہر ہو۔ مگر انسان کو ہمت نہیں ہارنی چاہئے۔ جو کچھ تم چاہو کر سکتے ہو۔ مثلاً سکندر نے جب چاہا کہ وہ دنیا کے بڑے بڑے علاقوں کو فتح کرے تو ہمت سے کام لے کر وہ بہت حد تک اپنے مقصد میں کامیاب ہوا۔ محمد بن قاسم ایک سترہ (۱۷) سالہ عرب نوجوان بہت تکلیفیں اور مصیبتیں جھیل کر سمندر کو چیرتا ہوا ہندوستان کے ساحل پر آپہنچا اور یہاں سندھ کے راجہ داہر کی بے پناہ فوج کو شکست دے کر آخر اپنی حکومت قائم کرنے میں کامیاب ہو گیا ہے۔ اولوالعزمان دانشمند جب کرنے پہ آتے ہیں

ختم صداقتوں کے نشیب و فراز۔ ڈوبتی و ابھرتی قدروں کے زیر و بم سماجی نظام کے پیوندوں کی عکاسی کا فرض پریم چند نے الفاظ کی نشست، اور جملوں کے رکھ رکھاؤ سے بڑے فنکارانہ طور پر پورا کیا ہے۔

غرض پریم چند نے ادب کو زندگی سے اتنا قریب تر کیا کہ دونوں ایک دوسرے کے دوش بدوش چلنے کے قابل ہو گئے۔ جن عظیم الشان اصولوں کی بنیاد افسانہ کی شکل میں پریم چند نے ڈالی تھی۔ وہ آج بھی ہمارے لئے مشعل راہ ہے
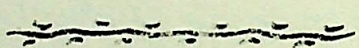
حلیمہ بانو

نہم (سی)

انسان کیا کچھ نہیں کر سکتا

خالق دو جہاں نے حضرت انسان کو اپنی قدرت کاملہ سے اس دنیا میں پیدا کیا اور اس کے ذمہ ایسے کام رکھے جو کہ فرشتوں سے بھی نہیں کئے جا سکتے تھے۔ یہ انسان کی ہمت تھی کہ اس دنیا کی مختلف طاقتوں، مصیبتوں، پریشانیوں اور دکھوں کا مقابلہ کر کے اپنے لئے ایک اہم اور بلند مقام حاصل کر لیا۔

خداوند تعالے نے بنی آدم کی پیدائش سے آسمان پر رہنے والے فرشتوں کو دکھایا کہ انسان سوچ سمجھ کر بہت کچھ کر سکتا ہے۔ ہم روز یہ دیکھ کر حیران ہوتے ہیں کہ دنیا کس طرح حد سے زیادہ ترقی کر رہی ہے۔ ابتدا سے ہی انسان نے سوچ کر شاندار کارنامے انجام دئے جس سے دنیا کا حال ہی تبدیل ہو گیا۔ ان کارناموں کی وجہ سے ہم حد سے زیادہ ترقی پا گئے ہیں۔ اس ترقی کو دیکھ کر

دلی خلوص، اور ہمدردی کے جذبہ سے دیکھا۔ ان کے عہد کا ہندوستان سامراجی بوجھ کے تلے دبا ہوا تھا۔ لوگ غلام اور مفلس تھے۔ طبقاتی نظام نے انہیں کچل کر رکھ دیا تھا۔ سماج کا اعلیٰ طبقہ شاطرانہ چال چل رہا تھا۔ ایک طرف وہ لوگ سامراج کے وفادار تھے۔ دوسری طرف عوام کی ظاہری ہمدردی کرتے تھے۔ تعلیم یافتہ طبقہ سامراجی طاقت کا ایجنٹ تھا۔ ان حالات میں پریم چند کا کام دشوار تھا لیکن انہوں نے اپنے فرائض کے انجام دینے میں بڑی ذمہ داری سے کام لیا۔ پریم چند ایک تصور حیات رکھتے ہیں۔ ان کے اثر سے اردو میں افسانہ نگاری اور ناول نگاری کو ترقی ہوئی۔ اردو ادب کی اس قدر خدمات انجام دینے کے باوجود پریم چند نے اخلاق کے حدود کو نہیں چھوڑا۔

پریم چند کے افسانوں کے پلاٹ سادہ اور ہموار ہوتے ہیں۔ وہ انسانی زندگی سے اتنے قریب ہیں کہ سماجی زندگی کی پوری چہل پہل ان میں جھلکتی ہے۔ ان کے کرداروں کی ایک فطری ہمہ رنگی ہوتی ہے اور قصہ میں بھی ربط ہوتا ہے۔ وہ علمیت اور فلسفہ کا بیان کر کے اسے پیچیدہ نہیں بناتے اور نہ ہی درمیان ہی اسے کہیں ٹوٹنے دیتے ہیں۔ پلاٹ کی یہی ہمواری ہے کہ ان کے افسانوں میں جھول نہیں بڑھنے پاتی۔ اور نہ افسانوی منتشر ہوتا ہے۔

ان کا اسلوب بھی آزاد اور رواں ہے۔ ان کی زبان میں لوچ ہے گھلاوٹ ہے شگفتگی ہے اور ان کے لہجہ میں نرمی اور تاثیر ہے۔ جو عام طور پر ہندی اور فارسی کی ہم آہنگی سے پیدا ہوتی ہے۔ ان کی زبان اردو اور ہندی کا وہ ہندوستانی سنگم ہے جہاں ان دونوں کے مستقبل کی تصویر ابھر آتی ہے۔ روح کے پیچ و

تکنیک پر انہیں حاکمانہ عبور تھا۔ پریم چند کا خاص میدان دیہاتی زندگی تھی۔ انکے افسانے کی بنیاد فطری سادگی اور بے ساختگی پر ہے۔ پریم چند مکالموں کو بڑی فنی مہارت کے ساتھ پیش کرنے کے عادی تھے۔ ان کے مکالمے کرداروں کی سیرت بڑے لطیف اور دلکش انداز فرمایا کرتے ہیں۔ انہوں نے بہتر طریقوں سے ہندوستانی تہذیب کی روحانی عظمت کو اجاگر کیا ہے۔ ماضی کے روشن پہلو ان کے افسانوں میں موتیوں کی طرح چمکتے تھے۔ وہ بہت صاف ستھری زبان اور عام فہم زبان استعمال کرنے کے عادی تھے۔ وہ ہندی اور اردو دونوں میں یکساں قدرت رکھتے تھے۔ پریم پچیسی پریم بتیسی۔ پردۂ مجاز۔ واردات۔ بیوہ مشہور تصانیف ہیں۔ انہوں نے کئی اچھے ناول لکھے ہیں۔ گو اس میں شک نہیں وہ دراصل بلند پایہ کے افسانہ نگار تھے۔ اردو ناولوں میں وسعت بخشنے کا سہرا آپ کے ہی سر ہے۔ بازار حسن۔ چوگان ہستی۔ گوشۂ عافیت۔ گئودان وغیرہ وغیرہ سب دلچسپی سے پڑھے جاتے ہیں۔

پریم چند کا میدان کائنات سے بھی زیادہ وسیع ہے۔ وہ ایک اچھے قصہ گو ہونے کے علاوہ درجنوں جیتے جاگتے کرداروں کے خالق ہیں۔ مقامی رنگ، مقامی خصوصیات ان کے یہاں اول سے آخر تک جھلکتی ہے۔ انہیں انسانی فطرت سے جانکاری تھی۔ پریم چند میں ایک خصوصیت یہ تھی کہ وہ جو کچھ دیکھتے تھے وہی لکھتے تھے۔ ان کی تحریروں میں ان کے زمانے کے ہندوستان کی اقتصادی، سماجی اور سیاسی زندگی کا پورا نقشہ ملتا ہے۔

واقعہ نگاری کو جو قصہ نگاری میں بہت اہمیت رکھتی ہے۔ انہوں نے کبھی ذہن سے جانے نہ دیا۔ انہوں نے اپنے زمانے کی زندگی کو نہایت نیک

پریم چند کے افسانوں میں پوری عوامی دنیا سطح غور پر آ گئی۔ پریم چند انسانی فطرت کے ایک بہت بڑے حکیم تھے۔ زندگی کا وہ بہت بلند اخلاقی تصور رکھتے تھے۔ وہ بہ یک وقت ایک کامیاب افسانہ نویس۔ ناول نگار۔ سماجی مصلح سیاسی مفکر۔ محب وطن اور انسان دوست تھے۔ ان کے ہاں کچھ ایسے مخصوص خوبیاں ہیں۔ جو ان کے ہمعصروں میں نہیں ملتیں۔ انہیں ہندوستان کی تہذیب سے محبت تھی۔ جہالت۔ تنگ نظری۔ تعصب اور بے جان رواج پرستی کے وہ شدید مخالف تھے۔

پریم چند کی تحریروں سے صاف عیاں ہے کہ سماج کے بارے میں ایک خاص نقطہ نظر رکھتے تھے۔ وہ ایک ایسے سماج کی تعمیر کے حامی تھے۔ جس میں ہر ایک فرد کے لئے بلا امتیاز مذہب و ملت ہر ایک فرد کے لئے اپنے حقوق کی ضمانت ہو۔ جہاں طبقاتی نظام کے لئے کوئی جگہ نہ ہو۔ جہاں سرمایہ دارانہ نظام محنت کش طبقہ کی خون پسینہ کی کمائی کو اپنے ذاتی مفادات کے لئے اور عیش و عشرت کے حصول کے لئے استعمال نہ کرے۔ جہاں دولت پر ہر ایک کا مشترکہ قبضہ ہو۔ مرد اور عورت شانہ بشانہ مل کر محنت اور عزت کی زندگی بسر کریں۔ ان کی نسوانی تعلیم و تربیت کا پورا پورا احساس ہو اور سماج میں عورت کی ذمہ داریوں کو غائرانہ نظر سے دیکھتے ہیں۔ ان کی تحریروں میں عورت کا جو تصور عیاں ہے۔ اس میں عورت کے لئے باحیا۔ باعزت اور پاک دامن ہونا ضروری ہے۔

پریم چند کا آرٹ صحیح منزل کی رہنمائی میں چراغ راہ کی حیثیت رکھتا ہے۔ پریم چند نے ناولیں بھی لکھیں۔ اور مختصر کہانیاں بھی۔ افسانہ کی

نور جہاں
جماعت نہم (سی)

پریم چند کی افسانہ نگاری

پریم چند کی ہمہ گیر و ہمہ جو شخصیت کسی تعریف کی محتاج نہیں اور افسانہ نگاری کی تاریخ میں پریم چند غیر فانی عظمت اور لازوال شہرت کے مالک ہیں۔ مولینا آزاد آپ کے بارے میں فرماتے ہیں۔ منشی پریم چند اردو ادب کے ان ممتاز ادیبوں میں سے ایک ہیں جن پر بجا طور پر فخر کیا جائے۔ حالی اور شبلی کے بعد اگر کوئی صاحب طرز گذرا ہے تو وہ پریم چند ہی ہے۔ اس میں شک نہیں کہ پریم چند سے پہلے بھی اردو ادب کی ہر صنف میں ترقی دینے کی ہر ممکن کوششیں کی گئیں لیکن پریم چند کی حیثیت بہت نمایاں اور بلند ہے۔ انہوں نے ایک عہد آفریں شان کے ساتھ میدان افسانہ میں قدم رکھا۔ اور زبردست فنی مہارت کے ساتھ ادب و زندگی کے رابطہ کو نمایاں کر کے اردو افسانہ نگاری میں زبردست انقلاب پیدا کیا۔ ان کی تصنیفوں میں فن کار کی دلسوزی، خلوص اور سچی انسانی تڑپ اور ہی انداز میں جلوہ گر ہے۔ بیسویں صدی کے آغاز کے ساتھ ابھرنے والے انقلابی تصورات زندگی کو پریم چند نے اپنے فنکارانہ زندگی صلاحیتوں سے بہت دلکش ادبی روپ دے کر اردو افسانہ نگاری کی تاریخ میں ایک سنہری باب کا اضافہ کر دیا۔ دیہات کے کسان، کارخانوں کے مزدور، دفتر کے بابو، گاؤں کے مکھیا۔ برادری کے چودھری

موقعہ اور وقتِ مقررہ پر کرنا۔ جو شخص اپنے تمام کام مناسب وقت پر اپنے اصول اور پروگرام کے مطابق سرانجام دیتا ہے۔ وہ دنیا میں ہمیشہ کامیابی حاصل کرتا ہے۔ اور اپنی زندگی خوشی اور آرام سے گذارتا ہے ۔

جو ہر کام کرتا رہے وقت پر ملے اس کو آرام شام و سحر

وقت کی قدر وہی جانتا ہے جو وقت کا صحیح استعمال کرتا ہے۔ زندگی کا ہر لمحہ وقت ہے ۔ وقت اور زندگی کا چولی دامن کا ساتھ ہے ۔ درحقیقت وقت ہی زندگی ہے اور زندگی کا اچھا برا ہونا بھی وقت کے اچھے یا برے استعمال پر موقوف ہے ۔ وقت کی قدر وقت کے گذر جانے کے بعد ہوتی ہے جب جوانی کی دوپہر ڈھلتی ہے اور بڑھاپے کی شام آتی ہے ۔ اس وقت رنگیلے نوجوانوں سے وقت کی قدر پوچھئے ۔

سدا عیش دورہ دکھاتا نہیں گیا وقت پھر ہاتھ آتا نہیں

جس آدمی نے وقت سے غفلت کی اس نے اپنی زندگی سے ہاتھ دھولیا۔ جتنا وقت گزرتا ہے اتنی ہی عمر ضایع ہوتی ہے۔

صبح ہوتی ہے شام ہوتی ہے عمر یونہی تمام ہوتی ہے

اس لئے پیاری بہنو! وقت کو غنیمت جانو۔ کیونکہ گیا ہوا وقت پھر ہاتھ نہیں آتا۔ وقت کی قدر و قیمت دولت سے بھی کہیں زیادہ ہے۔ اس لئے وقت کو ہرگز ضایع نہیں کرنا چاہئے۔ یہ ایک لازوال دولت ہے۔ یوں تو ہر انسان کے لئے وقت کی پابندی ضروری ہے مگر خاص کر طلباء کیلئے وقت کا پابند ہونا نہایت ضروری ہے۔

دودھ دینے والا درخت

برازیل میں ایک قسم کا درخت ہوتا ہے اس کے پھل بہت لذیذ ہوتے ہیں۔ ان کا ذائقہ کریم کی طرح ہوتا ہے۔ اس کے تنے سے ایسا نفیس دودھ نکلتا ہے جیسے کہ گائے کا۔ وہاں کے اصلی باشندے صرف اسی درخت کا دودھ پیتے ہیں۔ یہ دودھ کم از کم آٹھ ہفتے تک بالکل ٹھیک حالت میں رہ سکتا ہے۔ اور ذرا بھی کھٹا یا خراب نہیں ہوتا۔ جب یہ گاڑھا ہو جاتا ہے تو سفید موم کی طرح ٹھوس ہو جاتا ہے جس کو لوگ بتیاں بنا کر جلاتے ہیں۔ اس درخت کی جو عام طور پر سو فٹ سے اونچا ہوتا ہے۔ لکڑی جہازوں اور مکان بنانے کے کام آتی ہے۔

پروینہ اختر
جماعت نہم (سی)

وقت کی پابندی

وقت ہی زندگی ہے۔ مرغ وقت پر اذان دیتا ہے۔ شکاری جانور وقت پر شکار کرتے ہیں۔ وقت کی قدر کرنے والا اپنے تمام کام مناسب وقت پر سرانجام دیتا ہے۔ وقت کا پابند نہ ہونے کے برے نتائج اکثر بیاہ شادیوں اور دعوتوں کے موقعہ پر دیکھنے میں آتے ہیں۔ جب ایک شخص کے انتظار میں سب کو تکلیف اٹھانا پڑتی ہے۔

پابندئ وقت کے معنی ہیں وقت کا پابند رہنا یعنی اپنا ہر کام خاص

درد دل کے واسطے پیدا کیا انساں کو
ورنہ طاعت کیلئے کچھ کم نہ تھے کرّوبیاں

اب ایک طالب علم کو اپنا فرض کس طرح پورا کرنا چاہیئے، یہ ایک ایسا مسئلہ ہے جس پر بہت غور سے سوچنے کی ضرورت ہے۔ اس دنیا میں خود غرض لوگ طالب علم کے جوش۔ بے خبری۔ اور بے صبری سے ناجائز فائدہ اٹھاکر اس کو گمراہ کرنے کے کوشاں ہوتے ہیں۔ ایسی حالت میں ایک طالب علم کو بہت چوکنا رہنے کی ضرورت ہے۔ خاص کر طالبات پر ایک خاص ذمہ داری عاید ہوتی ہے۔ انہیں ہر قدم پر اس بات کا خیال رکھنا چاہیئے کہ کہیں وہ اپنے فرض سے بھٹک تو نہیں جاتیں۔ ان کا فرض والدین کی طرف کیا ہے۔ اس کساد بازاری کے زمانے میں ان کے والدین ان کی تعلیم پر اپنی بساط سے زیادہ خرچ کرتے ہیں تو طالبات کا فرض ہے کہ وہ حصول تعلیم میں کوئی دقیقہ فروگذاشت نہ کریں۔ دنیا میں دیکھا دیکھی کے رٹ سے باہر رہنے کی کوشش کریں اور جہاں تک ہوسکے اپنے سماج کے رسومات بد کو کچل کر رکھ دیں، وطن پرستی اور حب وطنی کے اصولوں کی پرست کرے۔ اور اپنے استاد اور بزرگوں کے حکم کی تعمیل کریں۔ میری دعا ہے کہ خداوند کریم ان کو توفیق عطا کرے۔

اور ایسا کرنے میں اس کو کسی قسم کی رکاوٹ اور دریغ نہیں کرنا چاہئے
کیونکہ فرض کو پورا کرنا ہر مذہب کا حکم ہے اور ہر ایک پیغمبر یا اوتار
کی تعلیم مقدس ہے۔ کیونکہ :-

صاحب ہمت ہے وہ انسان جو فرض سے کام لے
رام فرماتے ہیں یوں رنج و الم کے باب میں
پھرتا ہے سیل حوادث سے نہیں مردوں کا منہ
شیر سیدھا تیرتا ہے وقت رفتن آب میں

اسلئے ہر فرد بشر کا یہ فرض اولین ہے کہ وہ ہر کام کو کرتے وقت اس
بات کا پورا پورا خیال رکھے کہ کیا وہ اپنا فرض پورا کرتا ہے یا نہیں۔

فرض کا بہترین اور اولین دوست اور ہمدرد رواداری ہے۔ یہ رواداری
مذہبی، سیاسی، سماجی یا اقتصادی ہو ہر ایک بشر کو ہر بات سوچنے کا
اپنا اپنا طریقہ ہوتا ہے۔ اسلئے ہر آدمی کو اپنی رائے کسی دوسرے پر ٹھونسنے
کا کوئی اختیار نہیں۔ وہ دوسرے آدمی کو اپنی رائے سے آگاہ کر سکتا
ہے۔ اس کو سمجھا سکتا ہے۔ اور اس کو نامعلوم وجوہات کا علم دے سکتا
ہے مگر اس کو کوئی کام کرنے پر مجبور نہیں کر سکتا۔

فرض کی ایک چھوٹی سی بہن بھی ہے۔ جس کا نام ہمدردی ہے۔ اس میں
وہ سب محبت۔ لطافت۔ پاکیزگی اور شیرینی موجود ہے۔ جس کی توقع ایک
چھوٹی بہن سے کی جا سکتی ہے۔ یہ ہمدردی انصاف پر مبنی ہونی چاہیئے۔
اور اس میں کوئی خود غرضی، امیری، غریبی، رشتہ داری، حاکم۔ محکوم انسانی
اور حیوانی تفاوت اور تمیز کی کوئی گنجائش نہیں کیونکہ

رادھا کرشن سپرو

وسنتا ہائی سکول

فرض

فرض ایک ایسا لفظ ہے جس کا استعمال ہم ہر روز صبح اور شام کرتے ہیں۔ کبھی سیاسی فرض، کبھی سماجی فرض، کبھی شہری فرض اور زیادہ تر گھریلو فرض شور وغل اکثر سنائی دیتا ہے۔ دنیا میں ہر ایک فرد بشر کا کچھ نہ کچھ فرض ضرور ہوتا ہے اور وہ اسے پورا کرنے کی کوشش کرتا ہے۔ لیکن بہت کم افراد ایسے ہیں جو فرض کے سچے معنی کو جانتے ہیں اور اسے نبھاتے ہیں۔ یا کم از کم نبھانے کی کوشش کرتے ہیں۔ اگر غور سے دیکھا جائے کہ ایک آدمی جو کوئی بھی کام کرتا ہے وہ اپنے فرض کو کبھی بھولتا تو نہیں۔ کیا وہ اپنا فرض اسی طرح پورا کرتا ہے۔ جیسا اس کو کرنا تھا لیکن افسوس کوئی بھی آدمی اپنے فرض کو پاکیزگی سے پورا نہیں کرتا۔ مذہبی جنون، تعصب، نفرت، رشوت، محبت اور رشتہ ایسی چیزیں ہیں جو فرض کے فرشتے کا گلا گھونٹنے کے لئے ہر وقت اور ہر دم تیار رہتے ہیں اور کم از کم ہر ایک کام میں اور ہر ایک بات میں فرض کا یہ معصوم فرشتہ زخمی اور ہی نہیں بلکہ بے ہوش اور قتل بھی ہوتا ہے۔

آخر اس کی وجہ کیا ہے۔ ایک آدمی کمزوری کا پتلا ہے اور ان کمزوری کو صرف ایک ہمت دوب رکھ سکتی ہے۔ اسلئے اگر ہمت سے کام لیا جائے اور فرض کے فرشتے کے دشمنوں کو ہمت سے روک کر آگے نہ بڑھنے دیا جائے۔ تو ایک آدم آدم نہیں بلکہ ایک فرشتہ بن جاتا ہے

رعایا کو قحط و امراض یا تکالیف و غارت گری کا شکار ہوتا دیکھ کر ان سے آنکھیں پھیر لے تو اس کی روزی حرام ہے یا اگر ایک دوکاندار ڈنڈی مار کر خریدار کو کم وزن کی چیزیں دیتا ہے تو اس کی روزی حرام ہے۔ اسی طرح اگر کسی دفتر کا بابو اپنے فرض منصبی سے غافل ہو کر دفتر میں بیٹھ کر غپ شپ میں وقت گذارے تو اس کی روزی حرام ہے۔ ایسے حرام خور اگر ساری ساری رات جاگ کر عبادت کرتے رہیں پھر بھی ان کی عبادت منظور نہیں ہو سکتی بلکہ وہ خدا کے قہر کے مستحق ہو کر آخر کار واصل جہنم ہوں گے۔ اس کے برعکس جو حلال روزی کمانے والا عبادت کے عام فرائض بجا لا کر رات بھر سوتا رہے اس کی عبادت یقیناً مقبول درگاہ خداوندی ہو کر اس کو جنت کا وارث بنا دے گی۔

ERSE BAD KAREK
PO BOX 157
GPO New Delhi 110001

گندی نالیاں صاف کرنے والا خاکروب ہو یا سونے کے تخت پر بیٹھنے والا بادشاہ۔ سڑک کے کنارے پر بیٹھ کر میوہ بیچنے والا ہو یا محکمہ صحت کا سب سے بڑا ڈاکٹر۔ پتھر کوٹنے والا مزدور ہو یا محکمہ تعمیرات عامہ کا سب سے بڑا انجنیئر۔ کوئی آوارہ بد اخلاق آدمی ہو یا کسی مدرسہ میں اخلاق کا درس دینے والا معلم۔ کوئی شرابی ہو یا راتوں کو جاگ کر عبادت کرنے والا زاہد۔ غرض کوئی بھی شخص ہو۔ اس کی محنت و مشقت کا مقصد اپنے اور اپنے اہل و عیال کے لئے سامان خورد و نوش وغیرہ کا مہیا کرنا ہے اور بس۔ اس کی محنت و مشقت کی نوعیت چاہے کچھ بھی ہو میرے خیال میں کسی شخص کے جادۂ جنت یا راہ جہنم پر چلنے کا سب سے اہم معیار اس کا "رزق" ہے۔ جس پر اس کی زندگی کا دار و مدار ہے۔

رزق حلال بھی ہو سکتا ہے اور حرام بھی لیکن اس کے حرام ہونے کی بظاہر کوئی نشان نہیں اور بعض صورتوں میں تو خود روزی کمانے والے کو بھی اس کے حرام ہونے کا احساس نہیں ہوتا۔ اس لئے حرام روزی کمانے والے کی اصلاح بھی بہت مشکل ہے۔ اس کے برعکس وہ چند لوگ جن کا قصور نمایاں اور عیاں ہوتا ہے یقیناً قابل اصلاح ہیں۔ میرے کہنے کا مقصد یہ ہے کہ وہ معدودے چند لوگ جن کا گناہ ظاہر اور نمایاں ہے۔ ایسے بے شمار لوگوں سے بدرجہا بہتر ہیں۔ جن کے گناہ بے نشان اور پوشیدہ ہیں۔

اگر گندی نالیاں صاف کرنیوالا یہ سمجھ کر کہ اس کی نگرانی کوئی نہیں کرتا۔ نالیوں کو صاف نہ کرے۔ اور بدبو اور جراثیم کو پھیلنے کا موقع دے تو اس کا رزق حرام ہے۔ اگر ایک بادشاہ جو رعایا کا نگہبان ہوتا ہے۔ اپنی

تسنیمہ بانو
جماعت نہم

جنّت اور جہنم

انسان فطرتاً جنتی پیدا ہوتا ہے اور اس وقت تک جنّت ہی کی آغوش میں پلتا رہتا ہے جس وقت اس کا گرد و پیش اس پر اثر انداز ہوکر اس کو جہنم کی راہ پر لگا لیتا ہے۔ جنت کی راہ پر چلانے کیلئے خدا نے انسان کے لئے کچھ اصول بنا رکھے ہیں۔ جن میں عبادت ایک اہم اصول ہے۔ بدقسمتی سے ہم لوگ عبادت سے صرف نماز روزہ یا پوجا پاٹھ مراد لیتے ہیں حالانکہ عبادت ہمارے قول، فعل اور خیال کی اصلاح کا نام ہے۔ جنت کو لے جانے والا صرف ایک راستہ ہے اور وہ ہے خدا کے بتائے ہوئے قوانین کی پابندی کا راستہ، باقی جتنے بھی راستے ہیں وہ سب جنت سے دور بلکہ جہنم کو جاتے ہیں۔ جہنم کی راہ پر چلنے والوں کے کچھ ظاہر اور عیاں نشانات ہیں۔ اور کچھ لوگ ایسے نشانات سے بچ کر اپنے آپ کو جنت کی راہ پر چلنے والے خیال کرتے ہیں لیکن حقیقت یہ ہے کہ ان ظاہر اور نمایاں نشانات کے علاوہ ایک نظر نہ آنے والا نشان بھی ہے جس کا حامل انسان عبادت کرنے کے باوجود جہنم ہی کی راہ پر گامزن رہتا ہے اور وہ ہے "کسب روزی میں بددیانتی"

دنیا میں جتنے لوگ ہیں ان سب کی کشمکش اور دوڑ دھوپ کا مقصد پیٹ کے لئے ایندھن فراہم کرنا ہوتا ہے اور بس۔

کو عملی جامہ پہنانے کی کوشش کر رہے تھے۔ اور رفتہ رفتہ اس میدان میں انہیں کامیابی حاصل ہوگئی۔

مصنوعی چاند کے موجد:۔ آج سائینس کی دنیا میں مصنوعی چاند اور مصنوعی سیاروں کو بہت بڑی اہمیت حاصل ہے لیکن بہت کم حضرات کو یہ معلوم ہوگا کہ اس ایجاد کا سہرا بھی مسلمانوں ہی کے سر ہے۔ چنانچہ خلیفہ مہدی عباسی کے عہد میں ابن عطا نامی ایک شخص ہوا ہے۔ جو تاریخ میں المقنع خراسانی کے نام سے مشہور ہے۔ جس کو علم نجوم اور اس زمانہ کی سائینس کا ماہر تسلیم کیا جاتا ہے۔ یہی وہ شخص ہے جس نے دنیا میں پہلی مرتبہ مصنوعی چاند ایجاد کیا تھا۔ یہ مصنوعی چاند روزانہ غروب آفتاب کے بعد اصلی چاند کی طرح ایک بہت بڑے کنوئیں سے نکلتا تھا اور جوں جوں رات گذرتی جاتی تھی بلند ہوتا چلا جاتا تھا۔ اور اتنی بلندی پر پہنچ جاتا تھا کہ دور دراز مقامات سے نظر آتا تھا۔ اس مصنوعی چاند کی روشنی سے آس پاس کے مقامات اس قدر روشن ہوتے تھے۔ کہ اس کی روشنی میں لوگ دن کی طرح کام کاج کرتے تھے۔ اس عجیب و غریب ایجاد اور دوسری ایجادوں نے المقنع خراسانی کو کافی شہرت بخشی۔

مگر اس وقت دیکھا جائے تو ہم کو یورپ ہی ترقی یافتہ دیکھنے میں آئیگا مگر ہم ایشیا کے رہنے والے اپنی گذشتہ ترقیوں کو بھول جاتے ہیں۔ سچ جانئے یورپ نے ہماری ہی کتابوں سے بہت کچھ سیکھ لیا ہے۔ حضرت اقبالؒ فرماتے ہیں:۔

> مگر وہ علم کے موتی کتابیں اپنی آبا کی
> جو دیکھے ان کو یورپ میں تو دل ہوتا ہے سیپارہ

حکیم نسیمہ اختر
رول نمبر ۱۹، جماعت نہم (سی)

ایشیا کی چند حیرت انگیز ایجادیں

شاید بہت کم حضرات کو علم ہوگا کہ ایشیا کے سائنسدانوں نے اپنے دورِ اقتدار میں ایسی عجیب و غریب ایجادیں کی ہیں جو بیحد حیرت انگیز ہیں۔ ان میں سے چند ایک ملاحظہ فرماویں:-

۱۔ مصنوعی سیاروں کے موجد:- روس کو مصنوعی سیاروں اور دور مار راکٹوں کا موجد خیال کیا جاتا ہے۔ لیکن خود روسی محققین کا یہ کہنا ہے کہ اس حیرت انگیز ایجاد کے اصل موجد روسی نہیں بلکہ مسلمان ہیں۔

خود ماسکو ریڈیو نے بھی اس چیز کا اعتراف کیا ہے۔ چنانچہ ۱۰ر نومبر ۱۹۷۷ء کو ماسکو ریڈیو نے انکشاف کیا کہ "روس کے مصنوعی سیاروں اور دور مار راکٹوں کا نظریہ عربوں کا رہینِ منت ہے۔ اور یہ قیاس آرائیاں غلط ہیں کہ مصنوعی سیارے چھوڑنے اور دور مار راکٹوں کے تیار کرنے میں روس نے ان سائنسدانوں سے استفادہ کیا ہے، جو دوسری عالمگیر جنگ کے دوران میں روس کے ہاتھ آئے تھے، بلکہ حقیقت یہ ہے کہ مصنوعی سیارے فضا میں چھوڑنے اور دور مار راکٹوں کے تیار کرنے کا نظریہ روسی سائنسدانوں کو آٹھ سو سالہ پرانی ایک عربی کتاب کا مطالعہ کرنے سے حاصل ہوا ہے، روسی سائنسدان زمانۂ دراز سے اس نظریہ

ہمدردی ایک نہایت ہی پاکیزہ، بے لوث اور شریفانہ رشتۂ محبت ہے۔ جو بغیر کسی لالچ یا فائدہ کے خیال سے ایک انسان کو دوسرے انسان سے ہوتا ہے۔ جن لوگوں میں ہمدردی کا مادہ ہوتا ہے۔ وہ دوسروں کے لئے بلاوجہ تکلیف اٹھاتے ہیں۔ اس تکلیف یا فرض کی ادائیگی سے ان کو ایک قسم کی روحانی خوشی حاصل ہوتی ہے۔ ہمدرد انسان دوسروں کی مدد خدا کے نام پر کرتے ہیں۔ وہ کسی صلہ کی تمنا نہیں رکھتے۔ گویا نیکی اس لئے کرتے ہیں کہ نیکی ہے۔

ہمدرد انسان کی دولت، محبت، قلم اور زبان سے سب لوگ یعنی ادنیٰ اعلےٰ، امیر، غریب۔ فقیر، محتاج۔ اپنے۔ پرائے۔ دوست۔ دشمن۔ ملکی غیرملکی یکساں فائدہ اٹھاتے ہیں۔ ہمدرد انسان کس قدر بے لوث اور عالی ہمت ہے۔

بغیر صلہ یا تعریف کی تمنا کے نیکی کرنے سے جو روحانی لذت اور مسرت حاصل ہوتی ہے۔ اسے کچھ وہی لوگ جانتے ہیں جو اس کے مزے سے آشنا ہوتے ہیں۔

اے ہمدردی! تو کتنی پیاری ہے!!

؎ خنجر چلے کسی پہ تڑپتے ہیں ہم امیرؔ
سارے جہاں کا درد ہمارے جگر میں ہے

پروین اختر
نویں جماعت سیکشن (سی)

ہمدردی

ہمدرد بن کے درد نہ بانٹا تو کیا جئے!
کچھ درد دل بھی چاہئے انسان کے لئے

ہمدردی کا جذبہ کم و بیش ہر انسان بلکہ حیوان میں بھی موجود ہے۔ اس کا اثر طبیعت یا دل و دماغ پر اس طرح ہوتا ہے کہ دوسرے کی تکلیف یا دکھ درد کو دیکھ کر دیکھنے والے کے دل و دماغ میں ایک قسم کی بے چینی یا ہیجان سا پیدا ہو جاتا ہے اور خواہ مخواہ بغیر کسی تعلق یا معقول وجہ کے انسانی طبیعت اُن تکالیف کو دور کرنے کے لئے اکساتی ہے۔ یہ مسلّمہ امر ہے کہ ہمدردی ان لوگوں سے زیادہ ہوتی ہے جن سے روحانی اور جسمانی تعلق زیادہ ہوتا ہے گویا ہمدردی کا دائرہ اثر تعلقات کی وسعت اور گہرائی کے ساتھ گھٹتا اور بڑھتا ہے۔

جذبہ ہمدردی کی خصوصیت یہ ہے کہ وہ اپنے پرائے کی قیود سے آزاد ہے چنانچہ ہمیں حیوانات سے بھی ہمدردی ہے۔ اُن کے دکھ درد میں ہم شریک ہوتے ہیں۔ پالتو جانوروں کے ضائع ہو جانے کی صورت میں ہماری آنکھوں سے آنسو ٹپکتے ہیں۔ اس سے بڑھ کر اور کیا ہو سکتا ہے کہ اگر ہم سانپ جیسے موذی جانور کو کچلتے ہوئے دیکھتے ہیں تو اس وقت بھی ہمارے دل میں ہمدردی کی تحریک کچھ نہ کچھ ضرور حرکت میں آجاتی ہے۔ تو پھر انسان کی انسان کے ساتھ ہمدردی ہونا ایک معمولی سی بات ہے۔

ترتیب

وسنت
ویمنز ویلفیئر ٹرسٹ سکولز کا میگزین

OUR PLEDGE

I Vow to Thee, my Country,
All Earthly Things Above,
Entire and Whole and Perfect,
The Service of my love;
The love that asks no Question,
The love that stands the test,
That lays upon the Altar,
The Dearest and the Best;
The love that never Falters,
The love that pays the price,
The love that makes Undaunted,
The final Sacrifice.